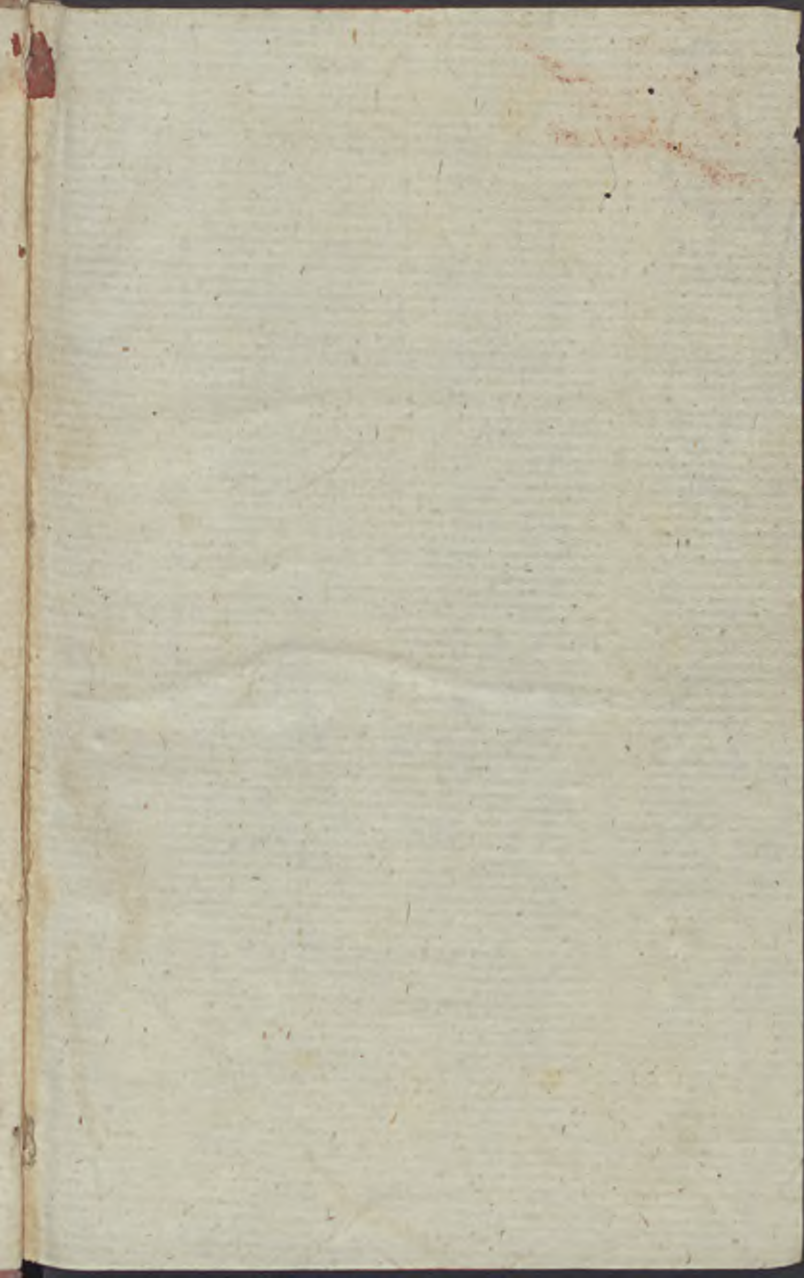
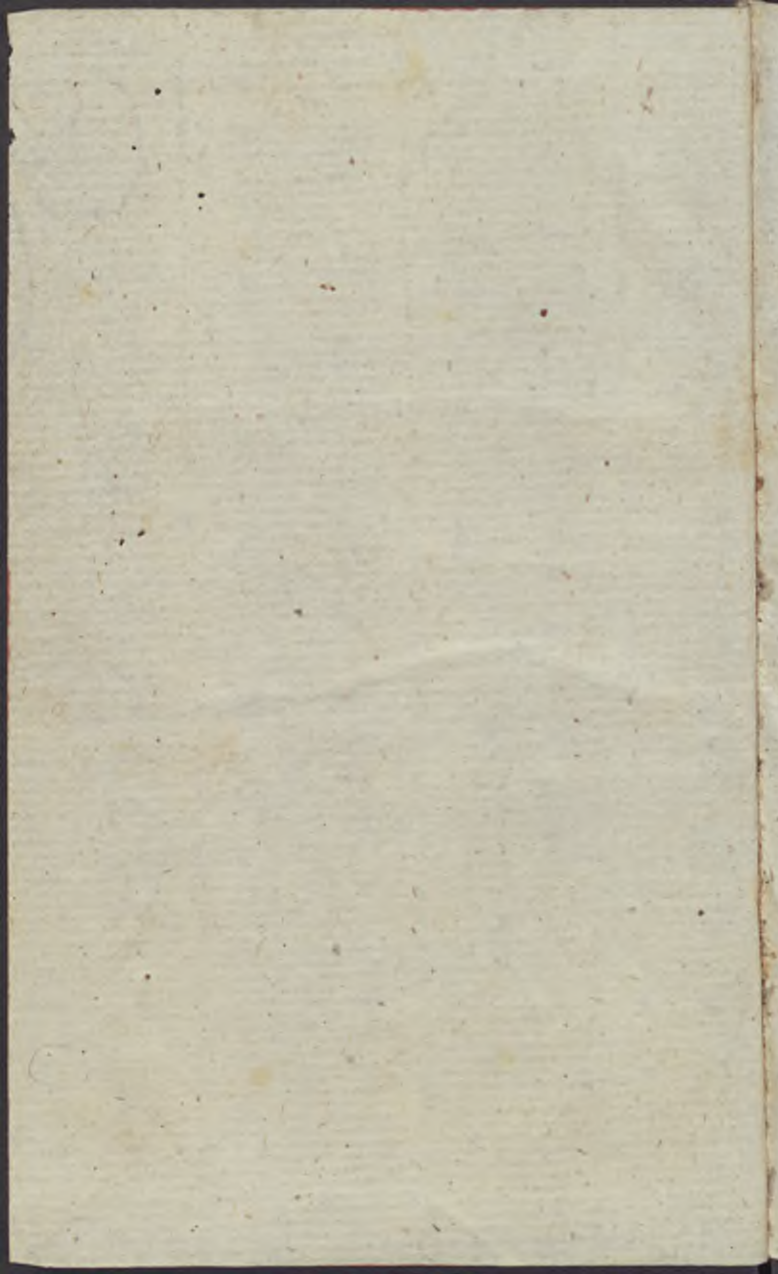

758509

~~12~~

^{K.}
FRIDRIK
ELISIUMBAN.

M E L L Y E T
N É M E T N Y E L V B Ő L
fordított
és
ki-nyomtattott
N Á D A S K A I A N D R Á S .

P O S O N Y B A N ,
F Ü S K U T I L A N D E R E R M I H Á L Y '
költségével és betűivel.

1 7 8 8 .

J E L E N T É S

A Z

ÉRDEMES OLVASÓKHOZ.

Nem kételkedem a' felől, hogy a' Magyar Ha-
za' fok érdemes Fiainak lévén ennek az el-
sőben Német nyelven ki-jött munkátskának olva-
sásához szerentséjek, látták, hogy a' Német nyom-
tatásnak semmi Elöl-járó Beszéd nem vala eleibe
függesztve; azért a' nélkül ez a' Magyar fordítás-
is, az ebben foglaltatott dolgoknak minden meg-
tsonkúlása nélkül el-maradhatott volna.

En mindazáltal avagy tsak némelly Olvasókra
nézve két 's három rendből álló jelentést tenni,
szükségesnek itéltem, hogy előre értenék az Ol-
vasók, mitsodás vigyázással, indulúttal és tzéllal
kellene e' munkátskát olvasni. Ugyan-is —

Először talátnak ez írásban olly dolgok,
mellyek az Isten' Lelkének világofsága nélkül szü-
kölködő természeti okofságnak szemei előtt geren-
da lévén, minden tisztelet nélkül hozatnak elől,
mellyeket a' Keresztyén Olvasó ne úgy hidjen,
a' mint itt olvassá, hanem a' mint a' Szent Histo-

ria eleiben adja. Mert ha egy külső pogány Író akár kitől-is hitet érdemel; fokkal inkább e' méltóságot a' Szent Íróktól meg-tagadni, vakmerő kevélység.

Másodszor: részre való hajlással-is vádolhatná az Olvasó az Író, mivel a' meg-holt Fridrik Királyt minden volt Királyok felett mint hozzá foghatatlant magasztalja és ditséri. De tartsa maga előtt, hogy az illy nagyra magasztaló beszédek épen nem ellenkeznek az illy költeményes Írásnak módjával.

Mindazáltal némelly ízemben ötlő hibákért a' jót nem kell meg-vetni. Mert meg-kell vallani, hogy e' kis könyvben olly dolgok vagynak elő adva, mellyeket hogy csak illy rövid summában ki-tanúlhassunk-is, kevésnek van benne módja. Maga' tellyes gyönyörködtetésével láthatja itt a' fizes Olvasó a' Fejedelmeknek fok titkait fel-fedezve, mellyek szerint folynak az Európai dolgok; meg-tanúlhatja a' Brandeburgiai Háznak eredetét, rendét, nevedését, és mai fényes ditsőségére 's hatalmára lett fel-emelkedését 's a' t. és csak ezért magáért-is érdemesnek ítéltém arra, hogy fok Érdemes Uraknak kérésekre a' mi Magyar nyelvünkön adhatnák a' mi Magyarainknak kezekben a' nagy hírü Fridrik Királynak az Elisium' mezejében való ezen maga viselése és beszélgetése. Mellyet hogy az Érdemes Olvasók jó tételre fordíthassanak, szivéből kívánja —

a' Fordító.

Kedves Barátom!

Hénnékem-is érnem kellett a' Fridrik' balá-
lát! Én láttam ezt az erős Vitézt az
ő fényeskedő életében az hét esztendőig tar-
tott hadakozásban — beszéltem e' borostyán-
nal meg-koronáztatott Sanssouciban nyugovó
Királlyal az el-múltt esztendőben. — Kitsoda
közelíthetne ő bozzá, hogy ötöt szent borza-
dás nélkül szemlélhetné! Kitsoda szenvedhet-
né-el e' Felségnek tekintetit, és az ő tsudálá-
sára és tiszteletire ne ragadtatnék? Még most-
is hangzik az én füleimben azoknak az ágyúk-
nak ostoba mennydörgése, mellyek a' mi Fri-
derikünknek el-takarittatását bíratték — még-
is hallom az ő meg-hólt testét kísérőknek si-
ralmas nótát fúvó musikájokat — még-is zen-
genek előttem a' nagy városi harangoknak
szóllásfai — látom, hogy a' Fridrik' öreg Vi-
tézét magánosan és szomorúan ülnek: jaj szót
ütnek és nyögnek: Fridrik mi tőlünk el-ragad-
tatott — a' mi Vezériünk, a' mi Atyánk
meg-hólt! Szomorkodik Német Ország, és
jajgat Európa:, az egygyetlen egy Fridrik,
ki a' Királyoknak és erős Vitézeknek eleven

képe vala, többé nintsen! Allok az ő agya felett, mellyben meg-bólt az ő elméjének azon való tsendes meg-nyugovásával, hogy ő az ő életének futását el-végezte, hogy az halhatatlanságnak előtte le-tétetett kintsét meg-nyerte! Most már követem é' Felséges Lelket az árnyékoknak Országában, az hová ext az övéi között sok ezernyi ezeren félelemmel együtt járó tisztelettel várják — az hol Minós az ő Királyi Székét el-bagyja, és a' maga Koronáját eleibe viszi, az hol ötet minden ő nagy emlékezetű Elei és Fejedelmi Férjfiak örömmel és szívesen fogadják, és a' Királyoknak, Bóltseknek és Vitéz Férjfiaknak árnyékaik, az Elisium' mezejének leg-meszszebb élő részeiből-is hozzá közelítenek, hogy a' Nagy Fridriknek tiszteletet tegyenek. Ennek a' Lélekben való el-ragadtatásnak tulajdonítsd, hogy ez a' Jelenés nyomtatásban kijött; meg-elégedvén azzal, ha ennek olvasása a' Te barátságos meg-egygyezésedet meg-érdemli. Engedd-meg minékiünk, hadd esküdjünk meg —

a' Fridrik' hamvai felett!
hogy a' mi barátságos szövetségünk szentül meg-tartassék.

ELSŐ JELENÉS.

Charon.

Mitsoda fényes felhő jönnek ám' ott a' föld' kerekességéről, és siet a' mezőségre? — avagy nem ama' Nagy Királynak Lelkéé, mellyet már egynehány napoktól fogva várunk, vagy talám Istenség az, a' ki a' mi Elifiumunkat meg-akarja látogatni! Már egynehány száz esztendőket számlálok, de ehez hasonlót jelenést még nem szemléltem. De mind közelebb-közelebb jönnek az a' felhő. Ő az — Óh Istenek! Fridrik Király az! az ő maga viseléséből, és méltóságos tekintetiből esmérem őtet lenni a' Világ' Birájának. Óh Charon! Te a' te hajóskáddal el-fogsz süllyedni.

Fridrik.

Ki vagy Te?

Charon.

Felséges Uram! — én ezen alsó Világnak Révészje vagyok — és —

Fridrik.

Tsak siefs hamar — kívánnám a' mi Atyánkfiát Minóft früstökjénél meg-lepni.

Charon.

A' mint tölem lehet tselekefzem; de az én kezeim meg-merevedtek, és el-estek.

Fridrik.

Bátorítsd-meg magadat jó Vén. Hiszem már Te, úgy tartom egynehány Királyokat vittél által.

Charon.

Egynehányat, de fokat-is — de még Istenséget soha sem!

Fridrik.

El-hiszem, hogy a' Poéták Téged meg-vesztegettek, vagy fokat olvasod azoknak írásaikat.

Cha-

Charon.

De nem látja-é Felséged a' túlsó parton, ennek az alsó Világnak Uralkodóját Minós Királyt az ő egész Udvari seregével, és a' fok ezer árnyékokat, kik előbben jönni igyekeznek, és készítik magokat, miképen fogadjanak Téged.

Fridrik.

Úgy vagyon: ez-é itt az Udvari pompa?

Charon.

Itt semmi Udvari pompához nem tudunk, és a' mióta Minós uralkodik, illy forma dolog soha se történt.

Fridrik.

Úgy de barátom igen roszszúl evezel. Mennél inkább kellene közelgetünk, annál távollyabb járunk.

Charon.

Magam-is úgy veszem észre — de már itt vagyunk.

Fridrik.

Barátom, légy jó egészségben — imhol egy emlékeztető dolog (kezébe nyom nékie egy arany pénzt)

MÁSODIK JELENÉS.

MINÓS. FRIDRIK.

M i n ó s.

Jó szerentsével Felséges Lélek! Vedd-el az én, és az enyimeknek a' te hűségdre való esküvésünket, és a' Koronát, melly, minekutánna a' minden Királyoknál leg-érdemesebb meg-jelent, engemet többé nem illet.

F r i d r i k.

Te Minós tsúfolsz engemet! Jól tudom én azt, hogy én Te előtted úgy jelenek-meg, mint az ide jövő árnyékoknak Birá-ja előtt, és hogy az én el-töltött életem-nek hiteles le-beszéllésétől függ a' te ítélet-tételed. — Engedd-meg azért énnékem, hogy elsőben köteletségemet tellyesítsem, és Tenéked vallást tégyek.

Én egy olly Országnek Királyja és Ura valék, melly egy eddig nem nagy tekintetben tartatott állapotból tsak mostanába kezdett

dett fel-emelkedni — az én előttem Uralkodó maga után igen fokot hagyott még énnékem a' végben-vitelre, fokszor az én Országomnak ellenségítől igen meg-szorítatva találtam magamat lenni, az én Országomnak belső állapotjára tartozó rendelkezéseket, annak népesítését — törvényeit — jövedelmeit és kereskedését. — Mesterségeit, tudományait olly állapotban találtam, a' melly még fok jobbítást kívánt vala. Ilyen környül-állások között, ezzel az erős fel-tétellel léptem az igazgatásra; hogy az én Országomnak boldogságát fel-emeljem, jobbágyaimnak hasznát erősítsem, — ellenségimet meg-alázzam, a' törvényt és igazságot erejében meg-tartsam — minden jót elő-mozdítsak, és minden gonoszt meg-akadályoztassak. Ha a' környül-állásoknak szerentsés egyben jövések által, az én előre le-rajzoltatott gondolataim szerint egygyik vagy másik az én Országomnak javára véghez mentt, el-hiszem, hogy az én köteletségemnek végben-vitelében semmi érdemet magamnak nem tulajdoníthatok — ha pedig valamellyik nem kívánságom szerint mentt-ki — ha a' köz jó miatt valamelly magános személynek szenvedni — — ha valamelly nyomorúságnak eredni, és némellyeknek siránkozni kellett, magam vádolom magamat, ha az el-tökél-

tökéllett akaratból, és gonosz tselekedetre
tzelozó okból történt.

M i n ó s.

Tsak az olly Király és Lélek beszéllhet
így, mint az egygyetlen egy Fridrik Ural-
kodját Elisiumban — és a' Királyok 's
vitéz Férjfiak — és a' Királyok és Böl-
tsek betsületeknek fogják tartani, ha Téged
követhetnek. Ez az én Birói első itélet-
tételem meg-igazított. — Fridrik uralko-
dik Elisiumban; Minós pedig böl dog lészén,
ha ő ezután Fridriknél tsak szószólló le-
het.

F r i d r i k.

Szabadíts-meg engem' e' nagy tehertől —
eleget érzettem a' más Világon, és enged-
meg, hadd mulatozzak tsendesen az én
Atyámfiainak és barátimnak seregei között
e' böl dog mezőségben.

M i n ó s.

Oh Felséges Lélek! Légy az én bará-
tom és Vezérem — jöszszte! lásd-meg az
én Országomat, hogy a' több árnyékok-is
a' te szemlélésseddel gyönyörködtethessék
magokat.

Frid-

F r i d r i k.

De mitsoda árnyékoknak seregei lehetnek azok, a' kik minket itten követnek.

M i n ó s.

Azok mind Királyok, Vitéz férjfiak, és Igazgatók és Böltsek vóltanak — kik ezután mindnyájan Tégedet fognak követni, és abban fáradozni, hogy a' te tárfaságodban lehessenek.

F r i d r i k.

Minós! tudod, melly kevés kedvem tölt énnékem a' nagy tárfaságokban, hadd keressék én jó barátokat magamnak.

M i n ó s.

Minden a' Te jó tetszéfedtől függ. De engedd-meg, hogy ezek mindenkoron követhessenek Téged.

F r i d r i k.

Mindazáltal ezek közzül az árnyékok közzül, avagy tsak némelyeket nevezz-ki énnékem.

M i n ó s.

Utánnunk mindjárt az első rendben találod Schwerint, Mária Thérésziát, Voltairt, Ganganellit, Czithent, Luthert, Hannibált, Negye-

Negyedik Henriket, Cronwelt, Wilhelmet a' te Atyádat, és Herkulest az ő buzogánnyával, Marquis d' argent, az ő barátját Yorickot, Salamon Királyt, Baylet, Hal-
 lert, első Kienlongot a' Chinai Tsászárt, Cicerót, Cleopatrát, Laist, Ersébeth Tzár-
 néc, és Mazarin Kardinálist, Horátziust, XII-dik Károlyt, Homerust, és Gottschedé-
 ket, kik mindnyájan kívánkoznak Te ve-
 led beszéllgetni; de míg én előttök va-
 gyok, némák lesznek.

F r i d r i k.

Én magam-is azt kívánom, engedd-meg,
 hogy el-távozhassam.

M i n ó s.

Nem fogok leg-kissebb erőszakot-is tenni
 az én barátomnak.

HARMADIK JELENÉS.

CZITHEN és FRIDRIK.

Czithen.

Felséges Uram! a' mit régen reménylettem és kívántam, bé-tellyesedett — hogy az én Királyomat és Uramat Elifiumban tiszteljem.

Fridrik.

Mint vagy édes Czithenem?

Czithen.

Felséges Uram! itt, az hol a' tigris bőrre és fas szárnyakra semmi szükség nints, igen jól lehet lenni.

Fridrik.

Im' el-felejtém hol vagyok — Helyesen mondod — avagy én-is nem vagyok-é könnyü és meg-elégedett, hogy azoktól a' gondoktól és nyomorúságoktól meg-szabadultam, mellyek engemet a' más Világon naponként készzen vártanak. De maga miat vagyon ez újj tárfaságba?

Czithen.

Czithen.

Ezt majd meg-tapasztalja Felséged. Az árnyékok igen nyájasok, és mivel minden igazán és álnokság nélkül szól, akár kinek-is mindjárt kedves az azokkal való tárfalkodás, és ha valaki arról, a' mit itt tapasztal, a' más Világra tudósítást tehetne, fok dolgok oda fel másképen folynának.

Fridrik.

Azt örömeft hiszem. Beszéllettél-é már valaha Brühl Gróffal, és Daun Generálissal.

Czithen.

Még egy szót se Felséges Uram! mert ők meszsze lévő részben lévén mi tőlünk, tsak ritkán mutatják-meg magokat — én pedig az egyszer ki-választott tárfaság mellett örömeft maradok.

Fridrik.

Mindazáltal Thérésia Tsászárné talám nem igen meszsze vagyon Te tőled helyheztetve.

Czithen.

Igen-is! Ő igen jó hajlandósággal vagyon én irántam, igen gyakran szól én velem és Schwerinnel az hét esztendőig tartott háborúról.

Frid-

Fridrik.

Mit beszéll hát arról?

Czithen.

Úgy gondolkodik, hogy ha jobban tanátsolhatott volna, és ha mindenek, a' mint kellett, úgy folytának volna, úgy a' maga és az ő szövetségeseinek hadi seregeivel a' pokolnak, sőt a' Brandeburgia Háznak kapuit-is bizonyosan el-szélesztette volna a' levegő égben.

Fridrik.

Ő mindenkor egy bölts és meszsze látó Dáma vala, és bizonyos az, hogy én a' rajtam eshetett történeteknek szerentsés fordulását, ellenségeimnek az hadi mester-ségben esett fok hibáinak köszönhettem: de mit beszéll ő én rólam?

Czithen.

Valamikor a' felső Világról az árnyékok ide jönnek, mindenkor Felségedről, és az ő Fiáról József Tsászárról tudakozódik. — Egyéb aránt-is Felségedről minden alkalmatossággal nagy betsülettel szól.

Fridrik.

Tudom azt az időt — mellyben azt forgattam elmémben, hogy ő velem közelebb
B való

való szövetségre lépjek, és ha azt elérhettem volna, ezen egyesülés által, az Ausztriai és Brandeburgiai Házból olly hatalom támadott volna, mellyeknek Fő Uraságát egész Európának megkellett volna esmérni. Konstantinápoly és Hamburg a' mi ki-kötő helyeink, Olasz Országban pedig mulató Váraink lettenek volna.

Czithen.

Igen-is negyven esztendőig tartó igazgatásnak ideje alatt, és olly két nagy és hatalmas Igazgatóknak egyesülése által olly dolgok mehettének volna véghez, minéműek most annyi száz esztendők alatt sem mehettek véghez.

Fridrik.

Hadjuk ezt abban édes Czithenem. De mond-meg még azt énnékem, ezen kívül mivel töltöd még az időt ezekben a' mezőkben?

Czithen.

Am' ott azon a' kies pá'siton vagynak. Felsőges Uram az Huszáraimnak egynehány száz árnyékaik — azokkal-is fok órákig szoktam beszéllgetni, és elől számláljuk azokat a' hadakozásbéli tsudálatos dolgokat és történeteket, mellyeket a' Felsőged' vezérsége alatt véghez vittünk.

Frid-

F r i d r i k.

Ez helyes! de mivel itt nints az olvasásnak helye, maradnak még fel az időnek olly szakaszai, — mellyeket ki-kell tölteni.

C z i t h e n.

Mi itt tulajdonképen való értelemben olvasunk Felséges Uram, mert a' fáknek minden levelei, és minden plánták tellyesek írással.

F r i d r i k.

Hogy és miképen tselekepszitek azt?

C z i t h e n.

Tsak akarják az árnyékok, azonnal a' fák' héjai 's levelei, és a' plánták' eleikben terjesztik ez árnyékoknak gondolataikat és beszédeiket. A' Királyoknak ama' borostyánból álló erdejében, meg-találhatja Felséged a' maga ditséretes igazgatásának tellyes le-írását, és —

F r i d r i k.

Úgy veszem észre, hogy Therésia Tsáfszárné erős lépésekkel siet mi felénk — kívánom ötet meg-előzni.

NEGYEDIK JELENÉS.

FRIDRIK és THÉRÉSIA.

Fridrik.

Végzetlenül örülök, hogy Felsőgedet itt oly meg-elégedett állapotban találtam.

Thérésia.

Nints itt senkinek arra oka, hogy a' maga állapotjával meg-ne elégedjen. Felsőged talám csak mostanában érkezett ide? Hát hogy van az én fiam József?

Fridrik.

Ő az ő Annyának leg-érdemesebb Követője, nyughatatlan és munkás, az ő Országának hasznára szorgalmatoskodó. Kívánok ő neki bátorságot, és fel-tételeiben való állhatatosságot azoknak további végben vitelekhez.

Thérésia.

Adja Isten, hogy neki-is mindenek oly szereutséfen folyanak, mint Felsőgednek foly-

folytanak — de félek, hogy az ő tartományaiban a' Vallás iránt tett végezéseket és akadályokat ne vessenek eleiben.

Fridrik.

Vagdálja-meg egynehány helyeken ezt a' mesterséges tsumót, mindjárt magától el-fog óldattatni.

Thérésia.

Mindazáltal még-is fokot tselekedett már ő, még pedig olyakat, mellyekben én nem egy könnyen botsátkoztam volna.

Fridrik.

Sokat igen-is, de még hátra van a' nagyja — Mert valameddig a' Papoknak házasságát bé-nem hozza, valamíg a' Vallásnak bizonyos tudományait a' maga népének, melly már egy illy meg-világosodásra eléggé alkalmas, úgy nem teszi eleiben, mint tsupa emberi találmányokat, és azokat mint olyakat el-nem törli; mind addig az Vallás' meg-jobbítására tartozó rendelkezéseinek helyes állandósága nem lész, és az ő halála után ez a' ditsőséges épület ismét könnyen öszve omolhat.

Thérésia.

Úgy de ha ő ezt tselekedné, bizonyosan nyilván való szakadással vádoltatnék.

Fridrik.

Mit? a' szakadás maradjon magának —
 Ötet ez a' név csak annyira illeti-meg, mint
 engemet az hét esztendeig való háborúban
 a' Regensburgi levelelé tévő végezés meg-
 illetett,

Thérésia.

Igaz az, hogy ha ő mind azokat véghez
 vihetné, az ő tartományai az hatalomnak
 és méltóságnak olly póltzára emeltethetnék,
 mellyhez Európában más Ország nem kön-
 nyen hasonlittathatnék.

Fridrik.

Ezt is hozzá kell tenni — ha Orosz Or-
 szággal és Borussziával szoros barátsági szö-
 vettséget tart, így ennek az egygyé lett
 hatalomnak az egész Világ sem állhat ellene.

Thérésia.

De én még-is abban a' vélekedésben va-
 gyok, hogy a' Borussziái és Austriai tarto-
 mányoknak egymáshoz olly közel hely-
 heztetett szomszédsága azoknak közönsé-
 ges hasznát mindenkor ellenkezésben hozza.

Fridrik.

Nem olly igen, a' mint felöle gondol-
 kodnak. — A' Borussziái hatalom már erő-
 sen

sen meg-állított; e' részben hát semmi új foglalatokról nem gondolkodhatik, és ha ő a' maga határait ki-szélesíteni akarná, a' leg-nagyobb haszonnal eshetne-meg Lengyel Ország, és a' Nap-keleti tenger felé.

Thérésia.

Ezt fel-téven, lehetne az illy egybe szövettkezést kívánni, de hát a' Törökkel hogy van az én Fiam?

Fridrik.

Még most-is csak a' régi lábom. — Mindenkor csak a' határoknak el-igazittatása felől való alkudások rendeltetnek, mellyek más hatalomságok által jó előre való meg-gondolással a' késedelmező Hollandusoknak szokások szerint igen megszére vettetnek. — Igazán meg-kell Felségednek vallanom, nem kívántam volna olly közel való szomszédja lenni a' Törököknek, mert a' sarkantyúm már régen meg-akadt volna az ő Kastányokban.

Thérésia.

Bizonyal el-hiszem, hogy az én Fiam is, mihelyt Magyar Országának külső állapotjára tartozó rendelkezéseit meg-erősíti, kevés alkudozásokot fog tenni Konstantzinápolyban.

Fridrik.

Az én vélekedésem mindenkor e' volt, hogy ha Austria az Hatalomnak nagy pól-tzára akarna fel-hágni, és a' tengeren való birodalomra szert tenni, azt tsupán tsak er-ről az oldalról érhetné-el.

Thérésia.

Ki tudja, mik esnek még, ha az én Fi-am tsak hűsz esztendeig marad-is meg az igazgatásban, és az Oroszokkal való egy-gyet értést folytathatja.

Fridrik.

És ha a' Berlini Udvar más gazdag tar-tománnyal meg-jutalmaztatván reá áll, ak-kor mehet ez végben.

Thérésia.

De Felséged a' Német Fejedelmekkel most utóljára kötött szövetség által a' Bétsi Ud-varnak hiedelmét valójában igen meg-gyen-gítette.

Fridrik.

A' meg-lehet — de szabad legyen né-kem egyenesen szóllanom. Annyiban meg-enged énnekem Felséged, hogy Német Or-szágnak az ő mostani egyben-szövettkezését egy átaljában szükség talpon meg-tartani,
melly

melly mind az Ausztriai, mind a' Borussiai birodalomnak bátorságára szolgál.

Thérésia.

Azt örömeft meg-engedem — és mindnyájan bátorságofak vagyunk a' felől, hogy se tizennegyedik Lajosnak, se tizenkettődik Károlynak máffa könnyen nyakunkra nem szólhat, vagy Német Országból részt nem vehet — valameddig ennek a' Birodalomnak el-ofzlott kissebb és nagyobb tartományai egy. közönséges társaságban megmaradnak.

Fridrik.

És épen a' tserélések által, mellyek az erőtelenebb részeknek károsok, az erősebbeknek pedig mindenkor hasznofok, de a' szomszédoknak veszedelmek volnának, rontatnék-el a' Birodalomban az hatalomnak eddig meg-tartatott egyarányú mértéke. A' Borussiai tartományoknak tulajdon bátorsága-is meg-kivánta ezt a' szövettséget.

Thérésia.

Vallja-meg tsak Felséged, hogy ez inkább az Ausztriai hatalomnak nevedésének meg-gátolására tzelező buzgóságból esett, mint sem a' szükséges bátorságnak ki-dolgozására igyekező indulatból.

Fridrik.

Azt igen-is és nem egyebet lehet akár kinek-is várni az ő előre vigyázó gondos szomszédjától. Most már az, a' ki én utánam a' Királyi székben ül, mindenkor számot tarthat egy száz ezer emberekből álló Német Országai szövetségesei hadi seregére.

Thérésia.

Meg-lehet, hogy Fridrik Wilhelm az igazgatásban más rendet fog szabni.

Fridrik.

Még sem mást, hanem csak a' mellyet az ő Országának boldogsága, tsendefsége és ditsősége-kiván. Ha a' Bétsi Udvar a' Berlinivel barátságos frigy-kötésben akar élni, arra-is magam után tört utat hagytam.

Thérésia.

Rövid idő múlva meg-hozzák az híret, Wilhelm és József miképen viselik egymás iránt magokat. De ám ott jő Schwerin, én pedig el-mégyek, hogy Daunt fel-keressem, és ide vezesselem.

ÖTÖDIK JELENÉS.

FRIDRIK és SCHWERIN.

Schwerin.

Felséges Uram! nem várhattam már tovább, hogy az én Királyomnak és Uramnak köszöntésére ne jöjjenek.

Fridrik.

Jó szerentsével kedves Schwerinem! Hát hosszú volt Tenéked az idő? A' te haláloed után még fokot, igen-is fok hadi változó szerentsét kellett énnékem tapasztalni.

Schwerin.

Én pedig kívántam volna, hogy az én halálom Felségednek hasznosabb lett volna.

Fridrik.

Eleget használt az énnékem. Mert aztán az én Generálisaimnak javallásaikat inkább bé-vettem, és midőn a' szükség nem kívánta, nem hirtelenkedtem.

Schwe-

Schwerin.

Így hát most-is hálát adok azért az Istennek, hogy az illy jó végre szolgált.

Fridrik.

Igaz, nem gondoltam volna, hogy mindenek olly szerentséfen folyanak, és az én igazgatásom az ő szerentsés történeteire nézve olly ditsőséges véget érjen.

Schwerin.

Czithen már ez előtt egynehány napokkal beszéllett énnékem mind azokról a' nagy történetekről és tselekedetekről, melyeket Felséged az én világból lett ki-költözésem után bé-telleyesített, és véghezvitt; de még annak foká leszfz vége.

Fridrik.

Czithen-is nagy és terhes szolgálatokat tett énnékem, és ha minden Borufsiai Igazgatóknak Schwerineik és Czitheneik lészzen, femmi nélkül nem fognak szükölködni.

Schwerin.

Vólt volna, tsak az hét esztendeig tartott hadakozásnak kezdetiben a' Borufsiai hadi sereg olly sok számmal el-rendelve, Felséges Uram, mint most, az Oroszokat és a' Swédet a' magok földében üztük volna,

na, és a' békeiséget nem Hubertsburgba, hanem Bétshez közel Belféderbe kötöttük volna meg.

Fridrik.

Meg-lehet! A' Frantzokkal bizonyosan úgy bántunk volna, mint Marlborough, kik dobot ütven, örömeft viszsza húzták volna Strászburg felé magokat.

Schwerin.

Felséges Uram! annak egyetlen egy oka, miért kívántam volna élni, volt a' Rosbachnál meg-esett ütközet; és azután örömeft el-mondotta volna a' Simeon' énekét.

Fridrik.

Úgy, úgy, a' volt még látásra méltó dolog, de akkor nem vala nékem időm a' dolognak fokáig való szemlélgetésére, mert nagy sietséggel menék vala Silesia felé.

Schwerin.

A' jó Charon foha nem emlékezett reá, hogy valaha annyi nyögdétselő és sírányozó árnyékoktól szenvedett volna alkalmatlanságot, mint akkor azoktól az árnyékoktól, kik a' Rosbachi ütközetnek helyétől ide érkeztenek, a' kiktől szüntelen való mon Dieu, mon Dieu, az az: *én Istenem,*
én

én Istenem! mondást hallott, és a' semmit se használt, hogy Charon azoknak féltékenységeket mindenkor e' pironogató szóval ütné vissza: *fi donc, az az: elég szégyen.*

Fridrik.

Úgy kell lenni, hogy ez a' vén ember a' maga beszéllgetésével az időt néktek sokszor meg-rövidíti.

Schwerin.

Örömeft hallgatják ötet — leg-alább maga sok régi Históriaikat tud, és az árnyékok mivel leg-először-is ő véle beszéllenek, ő iránta leg-nagyobb szíveségre mutatnak, kitsoda-is volna az, a' ki olly sokáig viselné hivatalát azon egy helyben, mint a' Charon?

Fridrik.

Vallyon az az árnyék, melly ama sétáló helyből mi hozzánk jő, nem az én Atyám-é Wilhelm?

Schwerin.

Ő a' Felséges Uram.

HATODIK JELENÉS.

FRIDRIK. Az ő Attya WILHELM.

Fridrik.

Atyám!

Wilhelm.

Jó szerentsével Fridrik, jó szerentsével. Most örülök már én, hogy Téged itt látalak, midőn mindent bé-töltöttél, valamit Tőled vártam, és tökéletességre vitted, a' mit a' Te Eleid el-kezdettének.

Fridrik.

Én csak azon úton mentem vala elébb, mellyet Felséged előmbe adott, és ha én mind azt, a' mit Felséged tőlem várt, bé-töltöttem-is, az egyedül a' Felséged' munkája, és azoknak a' nagy előre való készületeknek következése, mellyeket az én nagy Eleim erre jó eleve tettek.

Wilhelm.

Ne mond azt Fiam, mert Te sokkal nagyobbá lettél mint én, és minden Eleid —
de

de ülünk-le itt, és keveset beszélgetünk egymással a' felső Világnak állapotjáról. — Beszéld-le énnékem a' te életednek folyását, vagy inkább a' Te tselekedeteidet, örömeft kívánnám azokat Tőled hallani, a' mit már sok ezeren beszéllettenek Te felőled.

Fridrik.

Az én igazgatásomnak ideje negyven-hat esztendőknél többet foglal magában, és ha én a' gyakorta való hadakozások által, mellyekben keverittetem, vagy kezdeni kéntelenittetem, hogy magamnak bátorságot szerezzek, az én fel-tételeimben meg nem akadályoztattattam volna, úgy bizonyára az én Országomnak javára olly hosszú időnek el-forgása alatt, sok jót jobbah és tökéletesebben vihettem volna véghez. Talám sokszor a' dolgoknak által-nézésékben-is hibázhattam.

Wilhelm.

Semmi szükséged nints a' magad' mentegetésére. — A' te igazgatásod egy mester-séges példa vala.

Fridrik.

Nagy bátorsággal és erős magam' meghatározásával léptem arra az uralkodásra, mellyet

mellyet Felsőged énnékem olly virágzó állapotban és rendben hagyott maga után; és az hatodik Károlynak halála alkalmatlóságot szolgáltatott énnékem arra, hogy a' mi Házunknak Silésiához való igazságát meg erősíteném. Egy győzedelmes hadakozás szerzette énnékem az azt követő Baraszlai békefészerben egész Silésiát, a' Glatzi Grófsággal egygyütt, — ki-vévén Troppáut, Teschent és Jägerndorfot.

Wilhelm.

El-hiszem Fiam, hogy ha Te akkor a' Te fegyverednek szerentséjét elébb vitted volna, még Tseh Országának-is némelly részét hozzá ragasztottad volna.

Fridrik.

. Az ugyan könnyen meg-lehetett volna; de az én Silésiához való jussomnak meg-esmérése, és annak kezemhez való általadattatása az Auszriai Ház' részéről egy áldozat vala, a' melly fel-indithatott engemet, ennek az akkor igen meg-szorúlt Házunk környül-állásainak meg-fontolására. Minden részt akart venni a' Károly Tsászár' örökségéből, és az örökség' illendően való el-mérséklésének olly fok kéretlen Gondvifelői voltanak, hogy tanátsofabb volt ennek a' zürzavarnak véget vetni.

Wilhelm.

Te épen az én példámat követted, melyet a' Swéddel való hadakozásban mutat-
tam. — Én akkor Pomerániának egy részé-
vel meg-elégedtem, holott magamnál egész-
len meg-tarthattam volna, ha azt akartam
volna. Mindenkor olly gondolattal voltam
felőled, hogy az hét esztendeig való hada-
kozást el-vegezvén, a' Swédet Pomerániá-
ból haza igazítod, mert ezen békefség-szer-
zés' álkalmatofságával egyebet nem-is ér-
demlettek volna.

Fridrik.

Akkor nem arra való idő volt, hogy
ahoz láthattam volna; és adhatják még elől
olly környül-álló dolgok magokat, hogy
a' Swédeknek magok betsületi fogja kíván-
ni, hogy Pomerániának több részeit a' mi
Házunknak által ereszfzék.

Wilhelm.

Minthogy énnékem ezt mondod Fiam,
el-hízem, hogy ez a' meg-történhető do-
log már a' Te több titkaid között fel-va-
gyon jegyezve, és be-is fog tellyesedni —
De kívánám, hogy a' te tselekedeteidnek
elő-beszellését folytatnád.

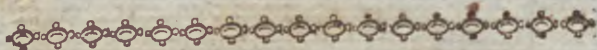
Frid-

Fridrik.

Ez idő alatt a' Nap-keleti Frisiának Her-
tzezségét-is, mellynek utolsó Fejedelme
meg-hala, birtokomban vettem, és azután
kevés idővel hetedik Károlynak óltalmazá-
sára, Magyar Ország' Királynéjával ismét
hadakozni kéntelenittem. Ez-is az én
fegyvereimre nézve győzedelemmel vég-
ződött-el, és az ezt követő Dresdai bé-
kekségben, a' Baraszlai békekség meg-erő-
sítettett.

Wilhelm.

Fiam! látogatók jönnek hozzánk — Az
én Atyám Fridrik, és Nagy Atyám a' Nagy
Wilhelm ám' ott jönnek mi hozzánk.

HETEDIK JELENÉS.

Az Elébbeniek, és az I. FRIDRIK, és a'
Nagy WILHELM.

I. *Fridrik.*

Szerentsés a' Te jöveteled vitéz Fridrik!
Te szerzettél annak a' Koronának,
mellyet én fel-tettem, Királyi fényességet.

Nagy Wilhelm.

Jó szerentsével! Örömeft engedem né-
ked a' Nagy nevezetet, melyet az Histo-
riák én reám ruháztak, mindnyájunk kö-
zött egyedül Téged illet az.

Fridrik.

Nékem elég jutalmam az, ha a' Borussiai
Vitéz Fejedelmek engem' a' magok társasá-
gokra fel-vesznek.

Fridrik Wilhelm.

Az én Fiam épen a' maga életének vi-
feltt dolgainak elő-beszéllésében foglalatós-
kodott akkor, mikor Felsőgeket hozzánk
jönni láttuk.

I. *Frid-*

I. *Fridrik.*

Mi-is hozzátok adjuk most magunkat, és akarjuk, hogy magad beszéld-le a' Te igazgatásodnak tsudálkozásra méltó voltát.

Nagy Wilhelm.

A' leg-kedvesebb mulattságom leszsz énnekem a' mi meg-esmérkedésünknek kezdetiben — de a' Te szemérmetséged által ne foszsz-meg minket e' nagy gyönyörüségtől.

Fridrik.

Hogy azon egy dolognak ismét való el-mondásával az én Atyámnak terhére ne légyek, a' dolognak le-beszéllését kezdem mindjárt a' Dresdai békeség után következő időnek folyásában.

Fridrik Wilhelm.

El-beszéllette vala énnékem azt a' két szerentsés hadakozását, mellyet az ő uralkodásának mindjárt kezdetiben viseltt, úgy mint Silésiának meg-vételét, és Nap-keleti Frisiának birodalma alá való hajtását.

Nagy Wilhelm.

Örül vala az én Lelkem, midőn hallom a' Silésiának meg-vétele felől való beszédet. Silésia egy meg-betsülhetetlen drágaságú

ságú gyöngy, melyet Te a' Borussiai Koronában helyhez tettél.

Fridrik.

A' Dresdai békeség után sok rendelkezést tettem, mellyek az én Országomnak nevedezésére és virágzására szolgáltak — Országomnak Silésziával való nevedezésével olly állapotra jutottam, mellyben az én hadi seregeimet szembe tünhetőképen megfokasíthattam, mindenkor vigyázzván arra, hogy az én nevedező hatalmam ellen való buzgóság, a' izomszéd Hatalmaságokat újabb ellenem való támadásra indíthatná. Béistellyesedett az én gondolkodásom az első tíz esztendőkbén. Nyilván való és titkos öszve szövetekezések tétettek én ellenem — Austria és Frantzia Ország, az Oroszok, a' Swéd és Saxo, és azután Német Ország' Fő Rendeinek-is nagyobb része én ellenem öszve szövetekezzenek — Én pedig nem vártam azt, hogy magokat világosan ki-adják, hanem Saxoniában mindjárt bé-ütöttem, egész tartományát hadi népével egygyütt el-foglaltam, és annakutánna hadi erőmet Tseh Ország ellen fordítottam.

Wilhelm.

Ez igen ditsőségesen rendelt tselekedet vala Fiam, melly Téged a' veszedelemből ki-ragadott.

I. Frid-

I. *Fridrik.*

És most a' Saxnak tanulni kellett, hogy ő hibáfan vezéreltetett, és hogy ennek a' Tartomány' fekvésének semmi más szövetség nem használ úgy, mint az ő természet szerint való szomszédjaival a' Borussiai Igazgatókkal.

Fridrik.

Az hadakozás hét esztendeig tartott, az ellenkező szerentsétől igen sokszor megszorítottam és nyomattattam, egyszer egéiz utolsó szükségre jutottam, úgy hogy magamat utolsó vakmerő igyekezettel szabadtottam-meg. — Reménytelen szerentsés történet, az az: az én ellenségimnek vigyázatlanságok és hibájok ragadott-ki engemet egyszer a' nagy veszedelemből, és vitte az én dolgaimat ismét bődög folyásra. — Az Orosz Tzárának halála, és az ő követőjének az én részemre való állása — e' volt az én fegyveremnek új szerentséje, és az én ellenségeimnek megfogyatkozása készítettek nékem utóljára egy nevezetes békefséget Hubertsburgban.

Nagy Wilhelm.

Meg-vártuk volna Töled Fridrik, hogy Te minékünk ezt a' hadakozást bővebben el-beszélletted volna, hogy te nekünk bő-

vebben értésünkre adtad volna azokat a történeteket, mellyekben a' Te nemes elméd olly fényesen és hathatósan ki-mutatta magát — Te mindeneket a' szerentsének nem reménylett bődög fordulásának tulajdonítasz, mellyek mindazáltal nagyobb részint a' Te nagy elmédnek előre jól meg-gondolt rendelései valának.

Fridrik.

Azok a' nevezetes történetek a' magam ditsérésére tartozó hosszvas beszédben méritenének engemet, és reményiem, hogy azok az öszve gyűlésnek idején sokszor adnak nekünk alkalmatofságot a' mulatságra.

Wilhelm.

Meg-fogunk Téged Fiam ígéretedre emlékeztetni.

Fridrik.

A' Hubertsburgi békeség után minden erőmet arra fordítottam, hogy az én tartományaim, mellyek az Auszriaiak és Országok által el-pusztítottak, az ő nyomorúlt állapotjokból ismét ki-vétetteffenek. Ebben igen szépen-is bődögültam, és láttam, hogy a' tartományoknak épülése öregbedik, a' lakosok' száma szaporodik, a' kereskede-s, és más egyéb kézi mesterségek minde-nütt ki-terjednek. — A' Lengyel Országban táma-

támadott zenebona, melly az hatvanadik esztendőnek vége felé történt, és az attól való félelem, hogy a' zenebona tovább is ki-terjedhet, adott nékem alkalmatosságot arra, hogy Austriával és Orosz Országgal a' felől barátságos beszéllgetésre lépjek — és a' mi végezésünknek haszná a' vala, hogy mindenik közzülünk a' maga Lengyel Országának bizonyos részeihez való régi igazságát talpára állítaná, hogy így a' Lengyel Ország' meg-maradott több részeinek igazgatására bizonyosabb törvények adattatnának, és azután minden hadakozásnak vége vettetnék.

Wilhelm.

Ha az Oroszoknak, Austriának és Borussoknak ez a' meg-egygyezése mind végig állandó lenne, úgy az egész Európa állandó tsendefséget és békefséget ígérhetne magának; és ha szinte valami perlekedés támadna-is, ezeknek az Hatalmaságoknak közben-járások által vér-ontás nélkül le-tsendesítettethetnék.

Fridrik.

A' mi kívánságaink Ország' gyűlése alkalmatossággal adattattak tudtokra a' Lengyeleknek, és a' mi Házunknak jutott egész Lengyel Borussia, ki-vévén Dantzigot és

Thornt, és nagy Lengyel Országának egy igen kies része.

Nagy Wilhelm.

Én most nem engedtem volna Dantzigot és Thornt ki-rekeszteni. Ez a több Hatalomságoknak irigységének nyilvánságos mestersége vala.

Fridrik.

Leg-alább volt nékiek ezekre nézve egy kis színes ki-fogások, mivel Dantzig és Thorn mindenkor Szabad Királyi Városok voltak, és nem akartam a végezés felől ki-tsinált Plánumba leg-kissebb akadályt-is tenni. Még végtére-is ezek a Városok meg-nem tarthatják magokat az ő állapot-jokban, ha a Borussusnak szüksége lesz ezeknek birására.

I. Fridrik.

És így most vagynak a Borussusoknak Királyai, a mi én csak rész szerint voltam.

Fridrik.

Most ismét tsendes vala az én uralkodásom. — Minden gondomat az én újjonnan nyert birodalmamnak népesítésére és boldogítására fordítottam, az én hadi seregeimet meg-fokasítottam, és jobbágyaimat minden

minden felől általmaztam — egy új Törvény könyvnek készítéséhez fogtam, de a' melly az én halálom előtt még egészen rendben nem hozattatott — és mindent egyebet tselekedtem a' végre, hogy a' mi Házunkat virágzó állapotjára felmagasztaljam. Minden vélekedésünkön kívül történe a' Baváriai változó Fejedelemnek halála 1777-dik esztendőnek a' vége felé.

Wilhelm.

Leg-közelebb tegnap beszéllettünk véle — Egy Senfil nevü házonként járó Orvos volt az ő halálának oka, az ő nyavalyájával való esztelen bánás által. — A' jó Maximilián, ha meg-hallja a' Te ide való érkezésedet, nem sokáig fog a' Te látogatásodtól ki-maradni. — Ő-is a' maga népének Szabadítójának tart Téged.

Fridrik.

Alig temettetett-el a' Fejedelem, már az Austriai seregek mozdulásokat tettek, a' tartományban be-ütöttek — és Világ eleiben egy meg-egygyezést botsátottanak, mellyet a' Bétsi Udvar az új Fejedelemmel akart el-végezni. — Én Baváriának következendő örökösétől ki-hivattattam, hogy az őket illető örökséget nékiek megtartsam; a' több részt venni akaró Fejedelmek-

mek-is a' magok segítségekre hívának engemet. — Én biztam a' gondviseelésben, útamat Silésia felé vittem, az hol a' Bétsi Udvar minden közben-járások semmi más gondolatra nem vehették. — Az Orosz Országának nagy Igazgatója Catharina nyilván-ságosan ki-adta magát, szövetséges társamnak lenni. — Egy hadi sereg küldetett Tseh Ország felé; az én nagy hírű Ötsém Henrik öszve foglalta magát a' Saxoniai sereggel, és arról az oldalról-is egy hadi sereget rendelt Tseh Ország felé. — Hát ha még az Orosz erő el-érkezett volna, úgy mindeneknek ítéletek szerint az hadakozásnak kedvező szerentse az én részemről fordította volna ábrázatját.

Wilhelm.

És így Fiam vénségedben sem élhettél tsendefségben. — Nékünk Mária Thérésia mindenkor azt mondotta, valamikor a' Bavariai következő örököséről véle beszéllettünk, hogy a' nem lett volna az ő akaratja, hogy a' miatt valóságos hadakozásra ki-fakadjon.

Fridrik.

Meg-lehet — Austra, midön azt gondofsággal nézné, mindjárt azokhoz a' közben-járókhöz folyamodott, a' kik azután
Te-

Teschenbe tétettettek. — Azok által a' Bavarusok a' magok igaz örökös Fejedelmeket tartották-meg — a' több örökségre számot tartó Fejedelmek le-tsendesítettettek — és Austriának részben jutott Bavária Tartományának egy kis vidéketskéje az Inn nevezetű folyó viz mellett.

I. *Fridrik.*

Hát Te Fridrik üressen mentél-el, és a' költségre fordított milliomokért semmit se vettél.

Fridrik.

Semmit se, hanem csak a' Német Fejedelmeknek hajlandóságokat, kik énnekem tulajdonítják köszönettel az Ország' rendléseinek egyenlőségben való meg-tartását — és a' lelki-esméretnek a' felől való tsendeségét, hogy illy közönséges hasznú munkát a' magam hasznának munkálkodása nélkül vittem véghez.

Nagy Wilhelm.

Thérésia Tsászárné pedig azt mondja, hogy az inkább az ő Házának nevedése miatt való buzgóságból lett — helyben-is hagyom önéki. — Mert a' Brandeburgiai Háznak valójában oka van, hogy minden figyelmetefségét erre fordítsa, és ha Austria
 abban

abban bóldogúlt volna, hogy a' maga nagy és meszsze ki-terjedő birodalmait Német Országának még olly szembe tűnő részével öszve ragaszthatta volna, abból a' több Fejedelmeknek szabadságokra nézve, nagy roszszat lehetett volna ki-látni. — De mi-tsoda két Férjfiak jönnek ám' ott mi hoz-zánk. — Én azokat Tudósoknak, vagy a' mint másképen nevezik, Egyházi Uraknak állítom.

Wilhelm.

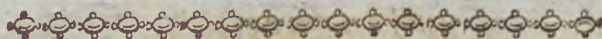
Jaj! a' bizony a' jó Ganganelli és Luther — Ezek ketten mindenkor egymás' társaságában járnak.

Fridrik.

Ők-is le-ülhetnek mi hozzánk. — De a' Ganganelli' fejében semmi hármass korona nints fel-téve.

Wilhelm.

Charonnak ajándékozta azt, mikor által-jött, és a' helyében osztán Minós tisztelte-meg ötöt egy Fejedelmi tsuklyával. — Már itt vagynak.

NYÓLTZADIK JELENÉS.

Az Előbbiek. GANGANELLI. LUTHER.

Ganganelli.

A' Nagy Fridrik Király' ide érkezésének híre hozott ide engemet, hogy ő Felsége iránt való tisztelemet meg-bizonyítsam.

Fridrik.

A' jó szerentse hozott hozzám kedves Ganganelli Fejedelem; ülj-le mi hozzánk.

Luther.

A' Seregeknek Ura tette a' Felséged' nevét nagygyá és nevezetessé, a' felső Világnak nagygya között. — És kívánom, hogy Felséged az Elisium' boldogságát mostantól fogva örökké birja.

Fridrik.

Ülj-le Te-is mi hozzánk kedves Tanító, és végy részt a' mi multságunkban — — Mind ketten olly igen belé merültetek az egymással való beszélgetésben, ha szabad volna tudni, mint állott az?

Gan-

Ganganelli.

Arról a' meg-jobbításnak munkájáról beszéllgetünk vala, melly most Német Országban, és nevezetesen a' Tsászári Birodalomban munkában vagyon — a' mellyre az én barátom a' Doktor csak a' fejét rázza, és azt mondja, hogy ezt nem az egyenes részeken kezdték.

Fridrik.

Igazsága lehet önéki — és barátom Te törtél erre utat a' Katholikus Fejedelmeknek a' Jépus' Társasága rendinek el-törlése által.

Ganganelli.

Úgy de Felséged ezt a' Rendet még eddig-is mindenkor óltalmazta a' maga tartományokban, és az ő jószágait, mint más hatalomságok nem húzta a' Királyi kamarában.

Fridrik.

A' Jésuiták' jószágai az én Országomban nem olly tekintetre méltók — és én azokat a' Katholikusok' Templomainak, és Oskoláinak meg-jobbittatásokra fordítottam. A' mi pedig magát a' Rendet illeti, énnekem mindegy vólt, akár illyen, akár másféle rendü Papok légyenek az én Országom-

gomban — csak hogy azok az ő hivataloknak és kötelefségeknél tégyenek eleget.

Ganganelli.

Bizonyára ennek a Szerzetnek gazdagságai voltak a leg-főbb indító ok, miért kívánták azt el-töröltetni, és midőn magam-is láttam, hogy a' Keresztyén Vallásnak erre a' Szerzetre nincsen nagyobb szüksége, mint másokra, örömeft meg-tselekedtem, a' mit tőlem kívántak — és reménységem volt a' felől, hogy ez által nagy segítséget nyújtanék jövendőben a' Katholika Vallásnak igaz meg-újítására. Kívántam volna a' József idejét érni.

Fridrik.

Te-is tettél volna hát azért egy útat Béts felé?

Ganganelli.

Igen örömeft, de koránt sem azért, hogy magamnak valamit kértem volna — és a' Pápai két-féle méltóságot óltalmaztam volna — sőt inkább magam adtam volna leg-alkalmasabb eszközt és útat a' megjobbításnak fundamentumosabb és bizonyosabb móddal való ki-munkálódására.

Wilhelm.

Úgy de úgy nem lettél volna többé Pápa?

Ganganelli.

Abban az értelemben, mellyben az előttem valók mindenkor lenni akartak, hogy az határ nélkül való uralkodásnak kívánása, és a' pénznek halászfája által tsak az ő hatalmoknak és méltóságoknak magasztalására adták minden gondoskodásokat, azt én nem kívántam volna. — De az ollyan Pápa, a' ki a' Keresztyén Gyülekezetnek femmit nem kíván parantsolni, és tsak a' fő-fő belső hivatalnak méltóságát elől adó látható képit viseli, úgy gondolnám, hogy a' Keresztyén Vallással könnyen megállhatna.

Luther.

Miért ne? — Az ollyan Pápát minden Keresztyén Gyülekezet igen örömeft esmérhetné, és ha ő néki az ő tartományainak jövedelmei egészlen által-engedtetnének — és a' Kárdinálisoknak Kollegiuma, mellyből a' Pápák' követői választatnak, olly Kanonikusok' Kollegiumává változtatnék, mint a' mi Német Országi Káptalanaink, így már ez megállhatna.

Ganganelli.

Az én fel-tételem a' lett volna, hogy mindeneknek előtte a' Keresztyéneknek Vallások az emberi vastag tódalékoktól, és kegyes találmányoktól meg-tisztittatnék; — hogy a' Papoknak az házafság ismét meg-engedtetnék; hogy a' kényszerítésből való bőjt, és fülbe gyónás el-töröltetnék — és annakutánna a' több tsak pénz-gyűjtés' kedvéért bé-hozattatott tudományok-is ki-irtattatnának — ekképen a' Keresztyén Gyülekezetek igen nagyon közelíthetnek volna egymáshoz.

Luther.

Igen-is közelíthetnek, de egymással nem egygyesülhettenek volna, — mert még így sok olly más tudományok hagyattak volna helyeken, mellyek még az első Keresztyén Ekklesiákban bé-nem hozattattanak, és a' mellyek valamiképen eleinten tsak lassan-lassan állittattak-fel, úgy a' Keresztyén Vallásnak helyre állittatandó tisztaságával-is meg-nem állhatnának.

Ganganelli.

Azok közzül sokak tsak magoktól-is rövid idő alatt el-múltanak volna; mert minnekutánna egyszer a' nép a' meg-világosításnak bizonyos grádicsára el-juttattatott,

igen könnyü azt azután ez hasznos dologban tovább vinni.

F r i d r i k.

Az olyan Pápát, minémü te akartál lenni, én-is annak esmértem volna. — De mond-meg még azt nekem kedves Doktorom, mi volt annak az oka, hogy a' Reformáció dolgát olly lármával és zenebonával folytattad e' Világon?

L u t h e r.

Tessék Felségednek meg-gondolni, hogy a' mi akkori időnknek olly tulajdonsága vala, hogy akkor zenebonáskodni kellett, és az igazságot vastagon és egyenesen ki-mondani, külömben senki senkit meg-nem hallgatott.

W i l h e l m.

Fiam igazat mond a' Doktor — sőt még az én időmben-is igen nagy durvasága vala az erköltsöknek — a' mostani ki-pallérozó-dotsághoz képest.

L u t h e r.

Am' ott jö Salamon Király-is erre igyekeztén.

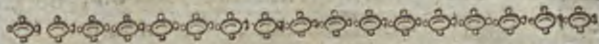
F r i d r i k.

Talám nem fog minket az ő Prédikátziójával tartóztatni.

W i l -

Wilhelm.

Óh nem! most ő sokkal böltsebb, és annak felette a' tárfaságnak egy jó fenn-tartója.

KILENTZEDIK JELENÉS.

Az Elébbeniek. SALAMON.

Salamon.

Aldafsék az Isten a' mi Atyánk azért, hogy végtére az én reménységemnek bé-tel-lyesfedését szemlélem, itt látván a' Nagy Fridrik Királyt. —

Fridrik.

Nékem-is egy valóságos gyönyörűségem az, hogy egy olly nagy Királyt és híres Író-t esmérhetek.

Salamon,

Az én nagyságom tsak ahoz a' kis Or-szághoz, mellyet birtam, vala mérsékelve — és hogy én még most-is úgy esmértetem
D 3 mint

mint Író meg-haladja minden reménységet. —

F r i d r i k.

Ne mond azt Atyámfia! mert a' Te nagyságod ar betű szerint való értelemben, még egy Király sem érhettele, Te abban mindeneket meg-haladtál — és a' te írásaid az időnek folyásával mindég elébb-elébb úszkálnak, mert azokban sok könnyű egyenes emberi értelem vagyon.

S a l a m o n.

Ha ezt most Felséged azért jegyzette-meg, hogy a' 'Sidók annyira magasztalják az én Nagyságomat, úgy kérném Felségedet, mint Voltairt-is kértem.

F r i d r i k.

Hol tartózkodik hát Voltaire, hogy még őtet nem láthattuk.

G a n g a n e l l i.

Bizonyos Vers-írásban foglalatoskodik, mellyet Borussiadnak nevez, mellynek kispallérozását még egészlen el-nem végezte, és hihető azután el-jő, és Felséged előtt el-fogja mondani.

F r i d -

F r i d r i k.

Azt el-hagyhatta volna. — De kedves Királyom, folytassuk ismét egygyütt való beszéllgetésünket.

S a l a m o n.

Azt mondám vala, hogy én abban a' részben kérném Felségedet, mint Voltairt-is kértem, a' ki eleintén engemet mindenkor azzal szorongatott, hogy az én képzelt nagyságom, melly olly rend kívül valónak tetszik, a' 'Sidók' írásainak sok Olvasói előtt, különös, rész szerint pedig neveltséges volna! Hogy gondolná-meg, hogy az ilyen hibák, és a' dolgoknak rend kívül való nagyítáσαι az Íróknak hibájok miatt tsúfztanak-bé az Írásokban. — Midőn tiz ágyafaim volnának, azokból ezret tsináltak, és minden más dolgokkal-is ilyen módon bántanak.

F r i d r i k.

De az a' mesterség, mellyel néked birnod kellett, bizonyosan örökös volt akkor a' Királyok között.

S a l a m o n.

Mitsoda mesterséget ért azon Felséged?

F r i d r i k.

Elég világosan meg-vagyon az írva, hogy Te olly fok aranyat és ezüftöt tsináltál, mint az útszákon heverő kövek.

S a l a m o n.

Kérlek! ezzel-is betsületemnek kiffebbségére jártak, hogy engemet az Alchimisták közzé számláltak. — De ez a' nagy summa arany', ezüft' bővsége, igen bizonyos mértékre vala szorítva — és az én arany's ezüft tsinálásban való mesterségem, az én Atyámtól reám maradott, és az akkori időhöz képeft meg-lehetős kintsel való helyes élésben állott.

F r i d r i k.

Ezt már most jól halljuk: De ugyan mit tsináltál azokkal a' fok ágyafokkal?

S a l a m o n.

A' Nap-keietí népeknek szokások szerint abban épen semmi rend kívül való dolog nem vala, mikor a' Király különös Afzszonyok' százát tartott, de az enyimek alig tartottak tizenkettőt, és annyi elég-is vala egy Izrael' Királyának.

F r i d r i k.

De engedd-meg, hogy Tóled tovább-is kérdezkedődjem: Mitsoda különös el-ragad-

gadtatásban készítetted a' Te úgy nevezte-
tett Lakadalmi Énekedet, az az: az Éne-
kek' Énekét.

Salamon.

A' fzeretettől való el-ragadtatásban —
Az egy szerelmes Mennyaszfzszonyuak tisz-
tességére irattatott Ének. — De úgy a'
mint most a' 'Sidók' Írásaiban találatik —
igen meg-van tsonkítva — és a' Németben
a' mind azt Luther előttem el-mondotta,
még tökéletlenebb.

Fridrik.

De az a' mód-is, mellyel az hadakozást
folytattad, igen különös vala. — Egy rész-
ről emberi mód szerint való vólt, mint a'
miénk, mivel a' férjfiak a' férjfiak ellen
hadakozhattanak, még puska porok nem lé-
vén; más részről pedig sokkal kegyetle-
nebb vala, mivel az aszfzonyokat és gyer-
mekeket hideg vérrel gyilkolhatták.

Salamon.

Az utolsó az erköltsöknek durvaságá-
ból következett, és abból, hogy az el-
foglaltatott földnek mivélésével igen keve-
fet gondoltanak.

I. *Fridrik.*

Vajha az a' Templom, melyet Te építettél, az én Udvaromban lehetett volna.

Wilhelm.

Tetfzik-é Tenéked Fiam, a' Te viseltt dolgaidnak elő-beszéllését tovább folytatni?

Fridrik.

A' Tescheni Békefség után szívem szerint kívántam, hogy az én életemnek hátra lévő napjait tsendefségben tölthettem volna; Thérésia Tsászárné meghalván, az ő helyében az ő nagy és érdemes Fia Jósef vette kezében az igazgatásnak kormányát. — A' ki el-nem felejtette a' maga Országainak Bavária által való öregbítése felől való kedves fel-tételt, és midőn Orosz Országgal egy szorofs szövetséget kötne, a' melly arra szolgálna, hogy az Orosz közben-járása által a' tsere felől való munkáját helyesnek lenni meg-mutatná; — de én a' felől jó előre tudósittattam, és azok felől az hathatós előre való jelentések felől; mellyeket az Orosz és Bétsi Udvar egymásnak ez aránt tett, arra vettem, hogy végtére attól el-álljanak.

Wil-

Wilhelm.

Ha már ezt a munkát a Tescheni Béke-ség örökösen fennmivé tette; mitsoda szín alatt lehetett azt ismét meg-mozdítani?

Fridrik.

Úgy adták ezt elől, mintha csak barátságos kérdés lett volna; ha vallyon a részt venni kívánó félek tehetnének-é valaha szabados rendelést a magok részeknek másnak való engedése felől? A mikor jól láttam, hogy Német Országának a maga állapotjában való megtartására, most kellené már a következő idökre való igazgató törvényeket tenni. — Hathatósan képzeltem a Birodalombéli Fejedelmeknek azon veszedelmeket, mellyben mindenkor haboznának, és hogy nem volnának a felöl bizonyosak, ha e' vagy ama' Hatalom, a ki az ő erejeket érzi vala; nem kívánná-é tőlök a tserét, vagy a magok jufsának által engedéset. — Ők-is fontosnak és elég fundamentumosnak látták ezt a szorgalmas gondoskodást arra, hogy én vélem olly szoros szövetségre lépjenek, mellynek tzielja vala a Német Ország' szabadságának és állapotjának fenn-tartása — és így támadott a Német Fejedelmek között való szövetség.

Nagy

Nagy Wilhelm.

Ez a külső igazgatáshoz értő bölts elmédnek remek munkája vala, melly a Te ditséret érdemlő tselekedetednek örök emlékezetire fog szolgálni. — Ez által nem tsak a Német Ország állapotja erősített meg, hanem a Brandeburgiai Háznak a Német Fejedelmekkel való örökös frigyis bizonyofsá tétettetett.

Fridrik.

Ehez a Német Fejedelmek között való szövetséghez adták magokat Moguntia, Hannover, Sax, Haffus és a Brunsvigai Hertzegek, és más több nevezetes Birodalombéli Fejedelmek, kik most a Brandeburgiai Házzal egygyesültt erővel minden vakmerő ellenek támadóknak ellent állhatnak.

Ganganelli.

Am' ott jönnek két nagy Tárfaságok, és ha nem hibáznék, ezek a régi és újabb Tudófoknak Tárfaságai.

Wilhelm.

Azok-is ezek. — Az egygyik előtt vagyou Mófes és Homerus, és őket követik Orfeus, Evander, Hesiodus, Lycurgus, Draco, Solon, Esopus, Thales, Anacreon, Confucius, Pythagoras, Pindarus, Simonides,

des, Herodotus, Thucidides, Euripides, Socrates, Sophocles, Aristophanes, Hippocrates, Xenophon, Plato, Democritus, Aristoteles, Plautus, Terentius, Cicero, Sallustius, Virgilius, Horatius, Ovidius, Livius, Seneca, Epictetus, Tacitus, Suetonius, Plutarchus, és a' régi Íróknak, és régiség' Bóltseinek serege, kik magoknak hírt nevet szerzettenek.

F r i d r i k.

Ezt a' fényes Társaságot ne várjuk ide, hanem mennyünk eleiben.

W i l h e l m.

A' másik Társaságot Voltaire vezeti, és az ő Társaságában vagyon Eginardus, Avicenna, Abelardus, Dante, Petrarcha, Boccas, Wicleff, Kempis, Reuclinus, Erasmus, Gvicciardinus, Copernicus, Slejdanus, Melanchton, Calvinus, Thuanus, Sarpus, Baco, Kepler, H. Grotius, des Cartesius, Harvcij, Cornielli, Molliere, Racin, Boileau, Conringius, Puffendorf, Bayle, Lockius, Speuer, Leibnitz, Newton, Bourhaave, Geszner, Wolfius, Mosheim, Mascov, Gellert, Rabenér, Marquis d' argens, Rousseau, Linnaeus, Haller, Lessing, és sok egyebek, a' kikkel még nem beszélttem.

Frid-

Fridrik.

Mennyünk eleikben ezeknek az érde-
mes árnyékoknak.

Nagy Wilhelm.

Jól vagyon Fridrik! ezek azért jönnek,
hogy Téged a' magok közönséges Fejeknek
és Vezéreknek ki-kérjenek.

TIZEDIK JELENÉS.

Az Elébbeniek. MÓSES és HOMERUS
az ő Társaságokkal. VOLTAIRE a'
maga Társaságával.

Homerus.

El-jöttünk a' mi egygyesült Társaságunk-
kal, hogy Felséged iránt a' mi tiszte-
letünket meg-mutassuk.

Voltaire.

És kérünk, hogy mostantól fogva légy
mindenkor a' mi Vezérünk és Fejünk.

Frid-

Fridrik.

Ez előtt-is mindnyájaknak barátotok valék, most hát annál inkább tartozom a' Ti barátságotokat keresni és érdemlenni. — Üljetek-le mi hozzánk — Illy fényes Társaság között meg soha se voltam!

Voltaire.

Uram! a' mi Társaságunk az által tartja-fel a' maga fényességét, ha annak Fejedelme Te lélsz.

Fridrik.

Hát még az Elisiumban-is hízkel Te Voltaire a' Királyoknak? Mit szóllasz erre kedves Plátóm?

Plátó.

Voltaireban még most-is fok hijában-valóság vagyon, melly ő hozzá a' más Világon ragadott, úgy hogy kéntelenítettik Felsőged önéki meg-engedni. — Ha ő-is olly fok ideig fog az Elisiumban fel's alá járkálni mint mi és mások, majd világosabb és egyenesebb beszédeket tész.

Fridrik.

De mit szóllasz a' Ti Társaságoknak feltételére, hogy az engemet maga Vezérének

nek kíván, — Te, a' ki egy Királynak se vóltál barátja?

Plátó.

Meg-egygyezem a' mi Tárfaságunknak kérésében, és ha a' más Világon minden Királyok az ő méltóságokat és kötelefségeket úgy bé-töltenék, mint Felséged tsetekedett; úgy én ott-is épen ilyen indúlattal vífeltettem volna irántok.

Fridrik.

Hát te szoros igazságú Cato, a' ki a' Julius Tsászár' uralkodóját nem szenvedhetted?

Cato.

Ugyan abban az értelemben vagyok, és a' Julius Tsászár' uralkodását el-szenvedtük, és szükségesnek ítéltük volna, ha ő a' Nagy Fridriknek Lelkével és virtusaival birt volna.

Nagy Wilhelm.

Én azt hízem, hogy sem a' Monarcha, sem a' közönséges Tárfaság egyenesen nem az embereknek bóldogságát forgatja maga előtt, és hogy fő gondjok tsak azokra a' törvényekre vagyon, mellyek szerint az Ország igazgattatik; ha ezek jók, és meghatá-

határozottak lejedenek, úgy mozdíttathatik elől a' jobbágyoknak boldogsága egy részről olly jól, mint a' más részről.

Puffendorf.

De azokat a' Törvényeket, mellyek az igazgatásra meg-kivántatnak, szintén olly nehéz valamelly közönséges Társaságban meg-állítani, de még nehezebb véghez vinni valamelly szabad Társaságba, mint a' Monarchiába.

Fridrik.

Ennek újj példáját láthadd az egygyesültt alsó Német Országban — Mitsoda szerent-sétlenségben, kárban és kár-vallásban ejtették magokat az ő igazgatásoknak módja által — Ez előtt Angliához valának lántzolatva, most pedig félelemben lehetnek, hogy Frantzia Orzágtól vasba veretteffenek.

Hugo Grotius.

Mindenkor a' vala a' nagy hiba az Hollandusok' igazgatójának folytatásában, hogy ők úgy gondolkodtanak, mintha a' kéfedelmezés, és a' pénz által mindent véghez vihetnének, és azon közben az ő hajós feregeik, és óltalmazásra rendelt készületeik gondatlanok vóltanak. — Gondolom

az Anglissal való utólsó hadakozásban, és a' Tsászárral való tzi vakodásban meg-tapasztalták, melly igen illő volna egy olly hatalmaságnak magát illendő állapotban tartani — ha magát más Hatalmaságoknak óltalmazások alá bizni nem akarja — és ők — a' közöttök való belső meg-hasonlásokkal alkalmatóságot szolgáltatnak arra Plátónak, hogy a' maga közönséges Társaságról írott könyvét szélyyel szagassa.

Plátó.

Még azért nem, — tsak úgy, mint mikor egy száz esztendőknék el-forgások alatt végtére egyszer egy olly tökéletes Királyt érnék, minémüvel most itt birunk.

Mascov.

Az ő Igazgatójok miatt való félelmeket és eszefségeket épen nem lehet nékiek olly nagy vétkül tulajdonítani — Újj példáink vagynak arra, hogy egy olly Király, a' kinek még kevesebb hatalom vala kezében, mint ennek az Hely-tartónak, 48 órák alatt a' maga Országának eddig való igazgatásának egész rend-tartását fel-forgatta, és a' maga tetszése szerint való igazgatásnak rendit hozott-bé — Ehez más valami hasonlő könnyü mesterséggel eshetik Hágában-is.

Frid-

F r i d r i k.

Hát Te édes Ciceróm! mit szólasz ehhez a' dologhoz?

C i c e r o.

Én a' fő rendeket csak erre az ő arany pénzekre ki-vertt fellyül való írásra emlékeztetném szorgalmatosan: *Concordia res parvae crescunt* — ezen kívül az én mester-ségemmel, ékesen szólásommal ott nem fokot vihetnék véghez.

F r i d r i k.

Frantzia Országban igen-is, sőt Angliában-is igen fokot téfzen az — ha a' perlekedést közönséges helyen kell folytatni, hogy az ugyan valójában és hathatós szólásokkal légyen elől adva. — De ezen kívül-is fok történetekben, és az emberi életnek főben-járó állapotjaiban kiváltképen meg-kivántatik az, hogy valaki valóságos ékesen szólással birjon. — Ha Gustávus hathatós beszédével meg-nem indíthatta volna a' maga népet, a' zenebonát olly könnyen le nem tsendesíthette volna; és az Angliai Parlamentumban-is az elől hozatott dolgokat az ékesen szólás vagy helyben hagyja, vagy meg-veti.

Cicero.

Az Anglusok egy átaljában az ő rende-
léseikben igen fokot bé-vettek a' Romaiak-
nak szokásokból és igazgatásoknak módjá-
ból, és tsak a' Romaiak' meg-vesztegette-
tett erköltseiket annyira ne követnék, úgy
az ő fényeskedő ditsőségeknak idő járása
újjonnan el-kezdődne, és magát fokáig-is
fenn-tarthatná.

Marquis d' argens.

Semmi se teremtetett e' Világon arra a'
végre, hogy mind örökké tartson. — El-
enyészett Görög Országnak ditsősége, és
a' Romai hatalmas birodalom. — El-töröl-
tetnek a' mostani Világnak híres nemzett-
ségei — a' természet és az éltető állatok
bizonyos Országoknak pusztulását munkál-
kodják, és azoknak darabjaiból ismét újjak
emelkednek-fel — és az emberi Társasá-
goknak folyása ebben a' tziirkalomban fog
mindenkor és örökké forgani.

Roussseau.

Mintha ugyan Lucanus Ocellus beszélle-
ne belőletek. Ti úgy okoskodtok, mint
Filosófusok, kikkel magam-is ebben egy-
gyet értek — Ha én valamelly újjonnan
támadó népnek Törvény-adója lehetnék,
leg-alább arra igyekezném, a' mennyire le-
het-

hetne, hogy az erköltsöket tartóztatnám meg a' nagy romlottságtól, mert ez az egyedül, melly a' nemzettségeknak utolsó romlását, és azoknak nagyságának megkisebbsülését sietteti.

Fridrik.

Az én vélekedésem szerint, a' mostani és elébbeni Világnak állapotjának egyben hasonlítását, és azokat a' következtetéseket, mellyek abból ki-hozattatnak, nem mindenkor lehet meg-egygyeztetni. — Most egészen más forma rendeléseken állanak az emberi tárfaságok — egészen más fundamentumokon, mellyek fel-nem forgathatnak — sőt örökös állandóságot ígérnek minékünk; — tsak hogy azok a' regulák, mellyek a' fenn-tartásra hasznosok, mindenkor munkában-is vétetteffenek. — A' most bevett katonai rendelések-is olly erős láb-
ra állittattanak, hogy egy nemzettség se biztathatja magát, hogy sok erőszakos foglalásokat tehetne, annyival-is inkább, hogy azokat állhatatosan bírhatta, még Atilla-is mostanába nem igen nagy lépéseket tehetne — Ki-vévén a' természet által véghez-vitetni szokott pusztulásokat, a' melly szüntelen épít és ront — már most ígérhetni a' fővebb Országoknak és Tartományoknak sok időkig tartó állandóságot.

Wilhelm.

Ma igen sok köszöntésekhez leszsz nekünk szerentsénk. Ismét látok ám' ott egy jeles Társaságot e' felé jönni, ha nem hibáznék, az Országok' Tanátsosainak szerege.

Ganganelli.

Az ez — és vezeti őket Choiseul Hertzeg; minden Országos Férjfiak és nagy Ministerek, a' kik a' más Világon éltenek, mind ebben a' Társaságban vagynak — — Gróf Chatám, Pombal, Oxenstiern, Sulli, Richelieu, Mazarin, Fleury, Ximenes, és több sok ezerek, kik mind a' régi, mind a' mostani időben éltenek.

TIZENEGYEDIK JELENÉS.

Az Elébbeniek. CHOISEUL Hertzeg a'
maga Tárfaságával.

Choiseul.

Engedje-meg Felsőged — hadd jöheffen
közelebb a' mi Tárfaságunk, és a' ma-
ga tiszteletit bizonyíthassa-meg — Magam-
nak pedig kériu kegyelmet, hogy az én
Elöl-járói hivatalomat a' fő rendü emberek
Tanítójának és Fejének, a' kihez most itt
az Elisiumban szerentsénk vagyon, jelen-
létében le-teheffem.

Fridrik.

Ne élj édes Hertzegem olly nagy tiszte-
lettel! — A' Tárfaság mindnyájunknak ked-
ves lészén; telepedj-le mi hozzánk — Mit
tsinálsz édes Sullim?

Sulli.

Itt Felsőgedes Uram! az hol az Udvari
titkos tanátsok nem tartatnak, az időt
egész gyönyörűséggel lehet tölteni.

Fridrik.

Sokat tanultam én Te töled Sulli, és ha a' gondvifelés énnekem olly egyenes szívü barátot ajándékozott volna, a' ki nékem mindenkor ollyan lett volna, mint Te voltál IV-dik Henriknek, úgy az én tzélotomat fokszor bizonyofabban elértem volna.

Choiseul.

Nékünk se volt a' Sulli' halálától fogva Frantzia Országban több olly emberünk az ő hivatalában, a' ki a' maga Fejedelme iránt olly egyenes szívet, a' maga hasznát nem keresést és engedelmeséget mutatott volna, mint Sulli Hertzeg.

Fridrik.

Sulli! a' Te megszű látó elméd, állhatatos bátorságod, és mindenkor egy forma tsendes indulatod szabadította ki fokszor a' Te Uradat a' veszedelemből. — Melly helyen tartózkodik a' Nagy Henrik ebben a' kies mezőségben? Mindjárt felkeresem ötet.

Sulli.

Gondolom Felséges Uram, hogy mindjárt itt leszen, és a' Királyoknak és Igazgatóknak Társaságával együtt, mellynek vezére, a' Felséged' köszöntésére meg-jelenik.

Frid-

Fridrik.

Mennyünk már néki eleiben — Remény-
lem Sulli, hogy ő sokszor fog még itt min-
ket az ő életének nevezetes folyásának le-
beszélésével mulattatni — Ne vond-meg
itt tőlem a' te barátságodat.

Sulli.

Felséges Uram! az Elifumban, az hol
az Királyoknak fejeket nem állják az igaz-
gatásnak gondjai, igen kevés szüksége van
Felségednek valamelly Ministernek barátsá-
gára.

Fridrik.

Mindazáltal Sulli! — ha a' te tanátsaid-
nak többé semmi hasznát nem vehetem-is,
de még-is a' magam meg-esméréseben elébb
nem mehetek. Te pedig nagy Férjfiú ked-
ves Pittem mint vagy?

Pitt.

Igen jól vagyok Felséges Uram! itt egész-
len meg-szünik az ember a' más Világon
való nyughatatlan és munkás élettől, és én
itt leg-inkább az én Hazámnak bajos álla-
potjairól való gondolkodással mulatom ma-
gamat. Norfolk Hertzeg, a' ki ide tsak
mostanában érkezett, énnékem újj tudósítá-
sokat hozott.

Fridrik.

Édes Grófom, a' Te fiad igen nagy be-
tsületedre vagyon Tenéked, de attól tar-
tok, hogy az ő Atyjának érdemeit magá-
nak meg-nem szerezheti, mivel időnek előt-
te kapott-fel. — A' te Hazádnak ditsősé-
ge az időtől fogva tapasztalhatóképen alá-
szállott: — az Amérikában esett kár, a'
számtalan adótságok terhére vagynak e'
nemzettségnek.

Pitt.

Az Amérikában vallott kár nem annyira,
és e' könnyen helyre hozattathatik más na-
gyobb háznot hajtató jószágok birásá-
val. — Nap-keleti Indiának helyesebb igaz-
gatása, és az ott kereskedő Tárfaságnak
el-törlése által Anglia hamar idő alatt ismét
fel-emelkedhetne, és az adótságoknak ki-
fizetésére való pénz meg-szaporodhatna.

Fridrik

Hát az Angliai igazgatásnak módjában
nem kellene-é valami jobbítást tenni; —
nem kellene-é az Ország' Gyűlésének-is va-
lami jobb rendelést eleiben adni, mivel a'
mostani nyilván hibás.

Pitt.

Pitt.

Igen-is, ezt már régen kellett volna tselekedni; de igen nehéz valamelly szabad nép között változásokat tenni, — mindennütt veszedelmeket és meg-jegyzésre méltó dolgokat lát — a' törvényeknek erőtelenségét és a' Királyi hatalomnak öregbédését. — Van-is az én Hazámfiainak arra elégséges okok, hogy az ő rendelkezéseiknek meg-tartásokat buzgóan óltalmazzák.

Fridrik.

Leg-alább azt ők igen drágán tartoznak esztendőnként fizetni a' terhes adózás által — de még ez azért meg-lehetne, tsak hogy a' Polgári dolgoknak kormányán Angliában mindenkor egy Chatám Gróf ülne.

Chatám.

Felséged énnékem igen nagy betsületet tulajdonít. — Az én Hazám iránt való szeretet vezérlett akkor engemet, és a' gerjesztett bátorságra, és fel-tételemben való állhatatofságra.

Fridrik.

Épen e' tselekedte azt, hogy a' Te jeles értelmed és mindent által-látó elméd mindenkor tudott hivatalod szerint való dolgokat rendesen elől adni, és azokat fe-
ré-

rényen-is véghez-vinni. — De hogy esett a' Choiseul, hogy a' te Ministerségedet újjobban vizsgálja nem szerezhatted? — Hiszem még az utolsó esztendőekben sokan vóltanak az Udvarban a' Te részeden állók.

Choiseul.

Nem vólt énnékem többé kedvem az olyan dolgoknak terhes folytatására; ha arról elébb esett volna szó, úgy magam-is jobban mesterkedtem vólna benne; és mivel maga a' Király-is az ellenkező részen állott, tehát az én barátimnak ez iránt való fokszori kéréseket nem javasoltam, noha azok az én részemről szerentsések lehettek vólna.

Fridrik.

Frantzia Ország-is lehetne szerentséfebb és bóldogabb az ő rendeleteire és állapotjára nézve, ha az igazgatást erőfebb lábra állítanák.

Choiseul.

Kivánnám, hogy az én Hazámban a' Felséged' példáját követhetnék, és ha a' mi hadakozó hajóinkat és hadi seregeinket nagyobb tekintetet érdemlő számmal megsaporítjuk, úgy kintseket-is gyűjthetünk; — de a' mostan élő és következendő nemzet-
sé-

seget a' Ministereknek, és az Ország' fő hivatalait viselőknék eleiben adandó bölts javallásoknak és a' jó igazgatás' rendinek bé-vételére nehéz reá venni. Magának a' Királynak kellene ezt a' nagy munkát és igazgatást tulajdon véghez-vinni — különben — — —

Fridrik.

Pombal! néked-is örülnöd kell azon, hogy itt vagy, és talám elébb-is kívánczoltál volna ide jönni?

Pombal.

E' Világon sok Ministerekkel történt már úgy, mellyel én-is könnyen vigasztalhatom magamat — és azt-is értem, hogy az enyimek ellen való gyűlölség és üldözés, valamennyire meg-kiífebedett.

Fridrik.

Te az Ország' Nagygyaival és a' Papsággal tettél-fel, és az ilyen nemü embereket igen nehéz ismét le-tsendesíteni.

Pombal.

A' magam részéről mindég azt tselekedtem, a' mit a' Királyi Háznak és az Országnak hasznosnak lenni gondoltam. — Meg-lehet, hogy a' buzgóság fokszor igem meszíze vitt, de vallyon meg-érdemlettem-

é azt a' történetet, melly utóljára rajtam esett, mások' ítéletire bizom.

Fridrik.

Már nagyobb részint meg-igazítottattál, mert Portugalliában egy tseppel se láttatik a' dolog jobban folyni, az hol most más törvényeket tartanak, és a' munka's kereskedés helyett, Klástromokat építenek és imádkoznak.

Sulli.

Látom ám' ott Felséges Uram az én Királyomat, a' ki a' maga jeles Tárfaságával egygyütt ide igyekezik jönni. — Alig maradtott-el abból egy-is, azok közzül, kik az Hístóriákban híres és nevezetes emberek vóltanak — XIV-dik Lajos, XII-dik Károly, a' Nagy Péter Tzár, I. József, a' Nagy Károly, a' Nagy Otto, Juliánus, Constantinus, Trajanus, I. Ferentz, és más meg-számlálhatatlanok vagynak az ő Tárfaságában.

TIZENKETTÖDIK JELENÉS.

Az Elébbeniek. IV. HENRIK a' régi és új Világnak minden nevezetes Királyjával és Igazgatóival.

IV. *Henrik.*

Jó szerentsével Nagy Fridrik, jó szerentsével a' mi Társaságunkban! mindnyájan nagy kivánsággal vártunk ide Tégedet.

Fridrik.

Magam-is épen készületben voltam, hogy illy nevezetes Társaságnak eleiben mennyek,

IV. *Henrik.*

Itt semmi tzerimóniára nem figyelme-zünk, hanem önként vállaltuk azt magunk-ra, hogy a' Borussiai Nagy Fejedelemnek eleibe jöjjünk — hogy az egygyetlen egy Fridrik iránt való tsudálkozásunkat és tiszteletünket meg-bizonyítsuk, és ötet a' mi Királyi Társaságunknak jövendőbéli Fejének el-válaszszuk.

Frid-

Fridrik.

Ez olly méltóság, mellyet énnékem magamra vállalni, illy fok Fejedelmek és nagy Igazgatók között nem illik.

IV. Henrik.

Ez olly tisztetség, Nagy Fridrik, mellyet mi Tenéked egyenlő akarattal általadtunk.

Fridrik.

Igy hát szükségesképen fel-kell azt énnékem vállalnom, hogy mindnyájatoknak akaratjának eleget tégyek. — Most épen Sullival, a' te hűséges szolgáddal beszéltem.

IV. Henrik.

Hát már ő-is itt van? Az én gondolatom szerint minden Királyoknak Sullit kívánok. — Óh! fokszor melly nagy zürzavarokban estem volna, ha azokból az ő szívesége és barátsága meg-nem szabadított volna.

Fridrik.

De az-is igaz, hogy a' Felséged' állapota, és igazgatásának terhes bajai mindenkor olyanok voltak, hogy a' te elmédnek

nek nagy és jeles tulajdonságai nélkül bizonyára ritkán érhetted volna el a' Te tzelodat.

IV. *Henrik.*

Nékem mindenkor ha egy akadályt elhárítottam, ismét hármat kellett meg-győzőm; nékem idegen és Országomban lakó ellenségeimmel kellett hadakoznom, és az én tsendeségemnek leg-nagyobb ellensége leg-többször csak a' szeretet vala. —

Fridrik.

Nem hízlekedem kedves Henrikem, nem is akarok itt a' Te ditséretedre való Orá-tziót mondani — de a' Frantzia Ország' Kronikájában Te vagy az az egygyetlen egy és leg-nagyobb Király, a' ki az ő el-méjének nagyságát, különös jóságával és egyenes szívétségével kötötte öszve — Te előtted egy se vólt, utánnad se támadott egy-is, a' kit az a' száz esztendő olly meg-egygyezéssel hírelt volna.

IV. *Henrik.*

Leg-betsefebb én előttem ez a' Nagy Fridrik' szájából származott ítélet-tétel — De melly kevés figyelmetefséget okozott volna az én Nagyságom a' Felséged' idejében. —

XIV. Lajos.

Épen olly keveset mint az enyim, és az én időmben se ragasztották volna ezt az én nevemhez, ha akkor a' Nagy Fridrik uralkodott volna.

Fridrik.

Felséged a' nélkül tellyességgel nem szü-
kölködhetett XIV. Lajosnak Nagynak kel-
lett lenni és maradni. Te olly fok nagy
emberektől vétettél környül, a' Te szol-
gálatodban olly nagy emberek vóltanak, a'
mennyit maga környül egybe gyűlve egy
Monarcha se látott — A' Te hadi seregei-
det Turrené, Condé, Luxemburg, Catinát,
Crequi, Boufflers, Montesquieu, Vendomé
és Villars vezérlették — A' te hajós
seregeidet Duquesne, Tourville, Duguay,
Trouin igazgatták — A' te Tanátsofaid
Colbert, Louvois, Torcy vóltanak; Bos-
fuet, Bourdaloue, Mafsilon, a' magok kö-
telekségeket jól tudták; Királyi titkos Ta-
nátsofaid Mole, Lamoignon, Talon, D'
aqueffau valának; a' Te erősségeidet fel-épi-
tette Vanban, Viz-árkaidat Riquet, a' Te
Palotáidat Perrault és Mansard, azokat Pu-
get, Girardon, le Poussin, le Suëur és le
Brün mintegy vetélkedvén egymással, fel-
ékesítették — le Notre épített Tenéked
kerteket; Corneille, Racine, Moliere, Qui-
nault,

nault, la Fontaine, Bruyere, Boileu vilá-
gosították a' Te értelmedet és mulattatta-
nak Tégedet; Montausier, Boffvet, Beau-
villiers, Fenelon, Huet, Flechier, de Fleu-
ry szorgalmatoskodtattak a' Te gyermekeid-
nek nevelésekben, és így szüntelen nemes
elméjü és nagy okosságú emberekkel valál
környül vétettetve.

XIV. *Lajos.*

Bizonnyára ezek nélkül olly híres nem
lehettem volna — mindazáltal még-is utól-
jára a' polgári igazgatásban hibáznom kel-
lett, és a' Nannetumi végezést meg-kelett
másolnom, melly az én Nagyságomnak hí-
rét meg-homályosította.

Nagy Wilhelm.

És ez a' történet 20000 embernél többet
szolgáltatót a' mi Tartományainknak meg-
népesítésére, kik az ő szorgalmatosságok
és munkáságok által a' kereskedésnek és
mesterségeknek talpra állításokra a' fundamen-
tumot a' Borussiai Tartományokba meg-ve-
tették.

IV. *Henrik.*

Te a' Katholika Vallás iránt való bal vé-
lekedéseid által vezéreltettél arra a' hibás
tselekedetre, és lehet reményleni, hogy

a' mostani Király az ő nagy Sógorának példáját követvén, az ő Protestans jobbjait azoknak természeti és polgári jussokban vizsgálja helyhezteni.

Fridrik.

Ha mi ketten egy időben éltünk volna, már most régtől fogva a' Keresztyén Vallást követők között lévő minden különbség eltöröltetett volna — mindnyájan a' mi rendelkezéseink által atyafiakká lettenek volna.

Nagy Péter.

Az én ítéletem szerint, a' Világon való Fejedelmeknek és Igazgatóknak e' dolgot már régen úgy kellett volna tartani, mint valamelly szövetségnek leg-főbb akadályát; mert én nem találok nagyobb képtelenséget a' Keresztyén Hatalmaságoknak polgári dolgokban való okosságokban, minthogy ők a' külömb külömb-féle Vallású emberek között a' külömbözés miatt való gyűlölséget meg-fzenvedik. Én előttem szerelme-tes és kedves volt mind az, a' ki valamit tudott, bár Hollandus, Frantzia vagy Orosz lett légyen-is.

Fridrik.

Felségednek-is fontos okai vóltanak arra, hogy úgy tselekedjen, ha azt akarta, hogy

hogy a' maga tzeljához közelebb juffon, a' melly volt a' maga nemzetének az erkölcsökben, mesterségekben, és tudományokban való meg-jobbitása — Néked mint a' polgári Társaság' meg-fundálójának így lehetett és kellett tselekedni. De sok kisebb hatalommal bíró Igazgatóknak megvagyon kezeik köttetve, hogy így ne tselekedhessen 's ne mérészeljen tselekedni. A' részekre való hajlás sok nemzettségekben úgy meg-gyökerezett, hogy még némelly meg-világosítás és előre való készület kívántatik, minekelőtte ez a' Systema közönséges lehet.

I. Ferentz.

Látni való dolog, mitsoda nehézségeket kellett az én Jósefemnek meg-győzni, és az ő igazgatásának öt esztendei alatt melly tsekély lépéseket tett — Ah! a' Barátok és a' Pápák — és a' Pápák és Barátok eleitől fogva olly sok és külömb-külob-féle zürzavarokat hoztak-bé a' Keresztyének' Valásában, hogy már most az Igazgatóknak igen kedvetlen és nehéz munkát okoznak arra, hogy az igaz Keresztyénséget előbbeni tisztaságára és valóságára ismét vizsgálva állítsák.

Nagy Károly.

Mindazáltal a' Keresztyéneknek Vallása az egyedül, melly a' közönséges Tárfaságnak javát és boldogságát meg-erősíti és elébb viszi, és a' mellyet minden Igazgatóknak szükséges nagyra betsülni, terjeszteni és óltalmazni.

Fridrik.

Tsak hogy a' mások' üldöztetése nélkül — Én mindenkor ezt erősen tartottam: — hogy a' Keresztyén Vallást a' maga valóságában meg-kell tartani, de a' mellett a' lelki-esméretnek-is tellyes szabadságot kell engedni. E' felől én, a' mi időnkbeli Keresztyéni Türedelemnek Apostolával Voltairral egészlen egygyet értettem.

Constantinus.

De a' mint én hallottam az a' Voltaire a' Keresztyén Vallást alkalmasint igyekezett a' maga Írásaiban kissebbíteni és gyalázní.

Fridrik.

Am' ott ül maga, ha Felséged ez iránt ő tőle valami méntséget vár.

Constantinus.

Nem hiszem, hogy ennek a' meg-világosított Társaságnak kedves lehetne — ezeket az elmés és tréfás beszédeket hallgatni; de közelebb való alkalmatosságot fogok magamnak arra választani, hogy ezért ő véle bizonyos tárfsalkodásban ereszkedjem.

XII. Károly.

Igazsága van Felsőgednek — mit használhat a' minékünk? — A' fő fundamentumban mindnyájan egygyet értettünk, hogy tudniillik a' mi Tartományainkban Vallásnak kell lenni, és hogy mindenek között a' Keresztyén Vallás a' leg-betesebb és leg-hasznosabb — Inkább kívánnám, hogy ha a' Nagy Fridriknek tetszene, beszéljené-le minékünk a' maga hadakozásait és győzedelmes ütközeteit.

Wilhelm.

Úgy Fiam! ha Teneked úgy tetszik, tartozol még Te minékünk a' Te Históriadat bé-rekeszteni — Meg-állottunk vala a' Német Fejedelmeknek szövetség kötésin.

Fridrik.

El-végezem hát azt, és a' XII. Károly várakozásának ennekutánna valamikor igyekezem eleget tenni.

A' Fejedelmeknek öszve szövettkezése fok fáradtságot és munkát okozott énnékem, és örültem rajta, hogy azt még életemnek vége előtt tökéletességre vihettem — igen nagyon érzem vala, hogy az én testemnek erőtlensége mind inkább-inkább nevededik — és az Orvos Doktorok akár mintt vizsgálaltak életemnek meg-hofszab-bulása felől, magam jobban érzettem, hogy róla fokot ne szóljak, hogy az én életemnek vége közelgetne — Végezetre e' nyáron a' nyavalya rajtam annyira meg-nevedett, hogy Augustusnak 17-dik napján az én természetemnek magát meg-kellett adni. Az utánnam uralkodónak az Országot jó rendben, hadi seregeimet erős állapotban, a' mi Házunknak méltóságát leg-főbb póltzra emelve, és nevezetes kintset hagytam.

Ha én némelly dolgot jobban és tökéletesebben véghez-vinni el-mulattam, ha még némellyekét, mellyeknek meg-változtatását talám a' köz jó meg-kivánta, az én nevededő vénségemben nem akartam volna meg-változtatni, úgy énnékem az én életemnek utolsó óráiban semmi többé nyugodalmat nem adhatott volna, hanem csak az én Successorom felől való gondolkodás — Fridrik Wilhelm fog uralkodni — azt mon-

mondom vala magamban — Ő igyekezni fog arra, hogy az ő Attyának és Eleinek ditséreteket elérje, és meg-haladja — Ő fogja a' Borussiai Háznak hatalmát öregbíteni — Ő fogja az ő ellenségeit meg-gyalázní — Ő fogja a' maga jobbágyait boldogítani — Ő nagy és szerentsés Király lesz; és minden reménységemet fellyül fogja haladni — Békeesség önégie és az ő igazgatásának! Kivánjuk, hogy őtet itt a' mi tárfaságunkban olly későre lássuk, mint a' melly későre hozott engemet ide az Isteni gondviseles.

Wilhelm.

Fiam — majd egészen magadon kívül ragadtatol — Légyen hát békeesség önégie, az én érdemes Unokámnak! — Légyen örökké-való hálá a' gondviselesnek, a' melly nem szünik-meg a' Borussufoknak őltalmazó Istene lenni, és ennek az Ország-nak mindenkor nemes elméjü, és nagy ajándékokkal ékeskedő Királyokat ajándékoz.

I. Fridrik és a' Nagy Wilhelm, és minden jelenlévő Királyok fel-buzdittatván, kiáltják:

Egészség önégie! Fridrik Wilhelm Királynak! Légyen Nagy — és érje-el az ő Eleinek tzelját!

Choiseul.

Bizonyos látogatókat várjanak Felségtek — Látom távoly erre jöni a' nagy Vitéz Embereknek és Generálifoknak Tárfaságát, mellynek előtte vagyon Herkules az ő buzogányával.

Wilhelm.

Óh Fiam! — mitsoda nagy járkálást okoz a' Te ide lett érkezésed! Te az egész Elifiumot mozdulásban hoztad.

TIZENHARMADIK JELENÉS.

Az Elébbeniek. HERKULES a' régi Fő Vezéreknek, és a' mostani időben élt híres Elöljáróknak Tárfasága.

Herkules.

Jó szerentsével Nagy Fridrik — látod, hogy mi most itt egybe gyüllöttünk, hogy Téged mint első hadi Vezért, és legfőbb Vitézt, a' kivel most Elifiumban birkunk, el-fogadjunk, és Téged azután mint Vezérünket tiszteljük.

Frid-

Fridrik.

Igen nagy hízeltetésnek látszik az én előttem, hogy egy illy nagy és erdemes Férfiakból álló Tárfaság annyi érdemet tulajdonir énnékem, hogy engemet maga közzé fel-végyen — De esmértess-meg én vélem némellyeket a' Te tárfaságodból.

Herkules.

Itt látod mindjárt Hannibált, Printz Eugeniust, Turennet, Villárst, Vendomet, Condét, Tillit, Cronwelt és más fok ezereket.

Fridrik.

Azért kedves Hannibalom ellensége vagy-e még a' Romaiaknak? — úgy de azok el-töröltettek a' földnek színéről.

Hannibal.

Az a' Nemzettség, melly olly fok-szor hitetlenül tselekedett, és a' szövetségét fel-bontotta, az Isteneknek boszszú-állását el-nem kerülhette. Most az ő Tar-tományaikban a' Papok és Barátok uralkodnak, kik azoknak még tsak nem-is mara-dékaik.

Frid-

Fridrik.

Az Havafokon való által-meneteled még e' mái napig-is nevezetes az Hiftóriákban.

Hannibal.

Nem gondoltam volna, hogy ez a' történet énnékem leg-kissebb érdemül-is tulajdonittatott volna — Én akkor az én seregemnek csak nem fele részét el-vesztém vala, és fogan ezt az által-menetelet úgy magyarázhatták volna, mint a' félelmes vigyázásból származott tselekedetet; talán ha a' Pádus folyó vizén ütköztem volna meg, kevesebbet vesztettem volna el.

Fridrik.

De a' Te etzet által véghez-vitt munkádat, mellyel magadnak a' köfsziclákon által újj utat tsináltál, mindenkor úgy képzeltem magamnak, mint egészen hihetetlen dolgot, kivált hogy Polybius arról semmit sem emlékezik.

Hannibal.

Az etzet a' mi hadi seregeinknél igen szokásban vala, és azt épen olly bövséggel hordoztuk magunkkal, mint az Európai hadi emberek az égett bort.

Frid-

Fridrik.

Ha a' Romaiak mindenkor tsak tsupa Semproniuft, Flaminiuft, Minuciuft és Varrot küldöttek volna Te ellened, vagy ha Te a' Cannas Városánál meg-esett hartz után, a' Te bölts Generálifodnak Maharbálnak tanátsát követted volna, úgy a' Carthagóbélieknek zászlóját a' Capitoliumból mindjárt a' szél lengedeztette volna.

Hannibal.

Igen-is ha jobban meg-tudhattam volna a' dolgot, és a' Róma Városának óltalmazására való készületet előttem fontosabbau nem beszéltetett volna le, mint valósággal volt, úgy én a' Maharbál' tanátsát követtem volna; de így vakmerőség lett volna azt tselekedni.

Fridrik.

Herkules! jóllehet mi-is a' mi módunk szerint mindnyájan Vitézek voltunk, Te mindazáltal mindenkor meg-érdemled, hogy mi előttünk járj — A' mit mi fegyverekkel, katonákkal és ágyúkkal véghez vitünk, Te azt nagyobb részint a' Te karodnak rend kívül való erejével és buzogányoddal vitted véghez.

Her-

Herkules.

Más Világ — más Vitézek — Én most egy ágyú és egy puska ellen az én buzogányommal femmit se tehetnék — és azokkal engemet csak a' Te leg-gyengébb Cadé-
taid-is meg-futamtathattanak volna.

Fridrik.

Mindazáltal a' Te ditséreted örökké fenn marad. Miért van Herkulesnek óltára? így énekel egy Német Vers-Szerzőnk: — Azon az úton, mellyen Prodikus nem mehetett, hanem csak le-festhette, jár vala a' Vitéz!

Printz Eugenius.

Felséges Uram! Egy illyen emlékezetnek oszlopát érdemlett Vitézekből álló Regiment Felségednek az ellenség közzé való bé-vágásban különös szolgálatot tett volna; mert egy közzülök a' mostani hadakozóknak egy pár Kompániáját mindenkor magára fordíthatta volna.

F r i d r i k.

Talám Te-is jó hasznát vehetted volna azoknak a' Törökökkel való hadakozásban! — Én a' Te Históriádat szánakozás nélkül nem olvashattam, mivel mindenkor megkellett jegyzenem, hogy a' Te éles elmédnek

nek találmányai másoktól olly restesen tá-
mogattattak és segítették, és fok Cabba-
lák tsináltattak, mellyek által a' Te leg-
szerentsébb munkáid és igyekezeteid meg-
tartóztattanak.

Printz Eugenius.

Mindenkor úgy vólt az e' Világon; ha
a' Generálisnak a' Kabinetból kellett a' fe-
löl parantsolatot várni mit tselekedjen, és
az ő hadi tselekedetét az Hadi Tanátsnak
rendeléseihöz kellett szabni — úgy a' min-
denkor görbén mentt — Még az hét esz-
tendeig tartott háborúban-is, a' mint hal-
lottam, erős szokás vólt az, hogy a' Tsá-
szári Generálisoknak elsőben postákat kel-
lett el-küldeni.

Fridrik.

Ez a' különös rend-tartás sokszor alkal-
mas segítségemre vala énnékem — Sok tsa-
ták meg-estek az alatt, míg az ellenségnek
Generálisai a' parantsolatokat várták a' fe-
löl, mit tselekedjenek, mellyek az Hadi
Tanátsnak újjonnan érkezett rendeléseit is-
mét semmivé tették — De igen tsudálko-
zom azon Cronwell, hogy én Téged e'
között a' Társaság között talállok.

Cron-

Cronwell.

Felséges Uram! ez én reám nézve nagy betsület, hogy én ebben a' Tárfaságban felvétettetem vala. De ha Felséged hiszi, hogy én ahoz képeft, a' mit a' más Világon véghez vittem, Királyok előtt leg-alább meg-nem jelenhetek, engedje-meg Felséged énnékem azt meg-jegyzenem; hogy itt az Eli-sumban minden más Világra való tekintetek meg-szüntek — Maga Károly Király-is fokszor beszélt már én velem.

Fridrik.

Itt igen-is, az hol a' test és vér, és így minden indulatoknak a' kút-feje el-töröltetik, sokkal másképen vagyon a' dolog — De mindazáltal Te beened életedben semmi Hazádhoz való szeretet nem vala, hanem uralkodásra való vágyódást, irigységet és a' magad hasznának való keresését mutatál, és a' Te Hazád csak hamar által-látta, hogy Király nélkül boldogul fel-nem állhatna.

Cronwell.

De Felséged-is meg-vallja azt énnékem, hogy Angliának rendelései bizonyosan és a' magok erejekben meg-nem tartattathattanak volna, ha annak Királyai olly Monárchák

chák vólnának, kiknek hatalmok a' Parla-
mentumtól nem függene.

Fridrik.

Úgy vagyon, hogy a' Királynak az ő
Orzága' igazgatására tartozó rende-
lései által inkább jelenteni kell, hogy ő Király,
mint sem tenni. Hol tartózkodik hát Ká-
roly Király? Ötet nem láttam a' Királyok'
Társaságában.

Cronwell.

Többnyire magát külön vonja, és egy
kis berekben az ő fiaival és rokonságival
mulatja. De imhol jő egy Király Felséges
Uram! a' ki az Istennek egy szíve szerint
való férjfia vala.

Fridrik.

Mit? talám Dávid Király?

Ganganelli.

Ő a' Felséges Uram! De igen keveset be-
széll, és mindekor elmélkedik magában,
mintha újj 'Sóltárokat akarna szerzeni.

Fridrik.

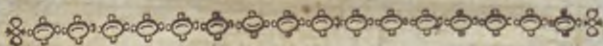
Cronwell! nintsen-é Góliáth a' ti Tár-
saságtok között?

G

Cron-

Cronwell.

Nints Felséges Uram! Ő az Anák' fiaival az Elifium' magos hegyein vagon — Ezek ebben a' mezőségben a' Kémek; és többnyire ők tesznek hírt minékünk leg-elsőben az árnyékoknak ide lett érkezéséről, miut-hogy nékiek vagon leg-elsőben ahoz szerentséjek, hogy azokat az hegyekről meg-lásák.

TIZENNEGYEDIK JELENÉS.

Az Elébbeniek. DÁVID.

Dávid.

Jó szerentsével Nagy Király! — Te valál a' Te népednek igaz Mefsiáffa.

Fridrik.

Bóldognak tartom magamat, hogy énnékem azzá lennem a' gondvifelés meg-engedte — Édes jó Barátom! Te-is életedben egy jó Király valál.

Dávid.

De nem valék bóldog! Minden én rendeléseimet, mellyeket az én népemnek javára

vára véghez vinni akartam, a' nyughatatlanságok, támadások, hadakozás, üldözések meg-zavartak.

Fridrik.

A' te egész életed a' fok nyomorúságokkal és ellenkező dolgokkal annyira megvált elegyítve, hogy Te azzal kevésbé élhettél.

Dávid.

A' nem nagy tsuda vala — elsőben én második Király voltam Izraelben; még a' nép tsak kevésbé volt hozzá szokva a' Királyi igazgatáshoz — a' Papoknak igen nagy hatalmok és a' dolgokban való befolyások vala; bizonyos fenn-álló hadi seregek nem voltak, és midőn hadakozni ki-állottam, az hartzra magamnak alkalmas és alkalmatlan emberekből álló egész foka-ságot vittem.

Fridrik.

A' Te időben kétség kívül valami tsúfos gazdálkodásnak kellett lenni: semmi rend, semmi bizonyos regulák nem voltak, mindent a' szerentsére biztanak.

Dávid.

A' Te Fő embereidnek most a' felső Világon jobb állapotjok vagyon, mint néküink

Királyoknak akkor vólt — Jáj! ám' ott ülnek Bayle és Voltaire egygyütt, fel-merném fogadni, hogy ellenem törekednek. Ezek a' jó emberek tsak a' szerint itéltek engemet az ő írásaikban, a' mint a' 'Sidóknak most kézen forgó írásaikban eleikben adattattam.

Fridrik.

Hagyjunk most békét ennek a' dolognak! Hol hagyta hát Te a' Te Jonathánodat? és miképen vagy itt Saullal.

Dávid.

Jól tudja Felséged, hogy itt az Elisiumban tölt bé ama' Profétának jövendölése betű szerint, hogy az Oroszlán, és a' Tigris, és a' Bárányok egygyütt társalkodnak — Ma Jonathán nintsen nálam, mert ő a' legmeszszebb lévő tartományokban keresi az esmerettséget.

Fridrik.

E' lehet hát itt az árnyékoknak legkedvesebb foglalatosságok, hogy ők ennek a' meg-mérsékelhetetlen mezőségnek minden részeiben az útnak alkalmatlanságai nélkül fel's alá vándorolhatnak, és minde-nütt társaságra találhatnak.

Dávid.

Dávid.

Ebben itt semmi fogyatkozás nints, és itt lehet valaki fok ezer esztendőig, mégis azoknak század részit sem esmérheti-meg.

Fridrik.

Most már mond-meg édes Voltairom, mit tsináltatok ám' ott Bayléval?

Voltaire.

A' 'Sidók' állapotjával mulattattuk egy keveset magunkat, mivel láttuk, hogy Felséged Dávid Királyal beszéllget.

Dávid.

Nem most mondám-é, hogy az én reám tzelozott?

Voltaire.

Azt Dávid Király minékünk vétkül ne tulajdonítsa — Mi mint Filosofusok az Históriákat bizonyos fundamentumos okok szerint szoktuk meg-próbálni, és semmit igaznak lenni nem hiszünk, valami tsak képzelenségeket, és természeti lehetetlenségeket foglal magában.

Dávid.

Azt igen jól tselekeszitek! De mindazáltal elsőben azt kellene meg-visgálnatok, ha vallyon az, a' mit a' Históriát Iró mond,

valóságos és igaz meg-lett dolog-é — vagy csak a' köz néptől szájról szájra adattatott dolog, mellyet az Író szedett öszve, más-tól le-írt, és a' mellyet annakutánna az Író, a' dolgokat másánt le-írta, vigyázatlanság-ból vagy szántszándékkal-is — ki-hagyások vagy hozzá pótolások által nem rontott-é-el? —

Voltaire.

A' Király úgy beszéll, mint egy bölts Férfiú, és ha a' 'Sidóknak most kézen for-gó Írásaiknak bizonyofságához, mellyet kü-lömben azoknak tulajdonítanak, nem biz-hatunk, úgy bizonyyára minden vizsgálódá-sunk haszontalan,

Dávid.

Kivánnám, hogy Ti e' felől Áronnal, Jó-suével, Esdrással, és a' 'Sidó Nemzetnek más itt lévő Elöl-járóival szóllanátok, kik a' 'Sidók' állapotjának eleven Krónikái — azok fok dolgok felől fundamentumos tanú-ságot adhatnának Tinéktek.

Fridrik.

Igy hát életetekben [a' Ti motskolódó pennátoknak orrát fokszor hijjában fertseg-tettétek-bé, és csak az árnyékokkal és le-vegő éggel hadakoztatok,

Voltaire.

E' mindnyájunknak forfunk e' Világon — ott mi egy állandó ki-tzirkalmazott kerekded helyen futkofunk fel 's alá — kapdofunk 's vadászfuk mindenkor a' betsületet, gazdagságot, tekintetet, böltsefséget, és azoknak el-érésekre nem a' leg-rövidebb útat választjuk: — mind ezeknek ide 's amoda való tsavargás által kell meg-lenni — minden emberi tudományokat tsak kerengő útak által lehet meg-tanúlni — és a' kik azokat tanítják, szorgalmatosan el-kerülik, hogy azokra senki rövid úton el-ne érjen. Az Orvos, a' Theologus, a' Filofofus, a' Törvény-tudó, mindnyájan meg-egygyeztettek — hogy az ő tudományokat, melly leg-többször tsak igen kevés valóságos esméretben vagyon bé-foglalva — hofzszas beszédekbe keverjék.

F r i d r i k.

Igazat beszéllettél Voltaire! — Az emberek fok munkával törekednek e' Világon a' valóságos boldogságra, hogy szabadoson és gyönyörűséggel éljenek — ennek a' boldogságnak nagyobb részint részefei lehetnének, tsak hogy ahhoz helyesen tudnának fogni.

va fel-kiált: Óh be tökéletes Filozofus! mivelhogy azt tellyefséggel nem érti.

Voltaire.

Még-is ezen kívül a' felső Világon semmit sem akarnak meg-nyerni — Ha ma a' tiszteletes Epicurus el-jönne, és meg-mondaná nékiek két árkuuson, miképen kell azt nékiek meg-tanúlni, hogy minden tétovázás nélkül az igaz utat meg-találják — ezt igen nevettséges dolognak találnák, és örömeztőbb szolgálnának magoknak öszve zűrt zavart mélységes értelmü matériákkal tellyes egy pár darab nyóltzad vagy negyed formában köttetett könyvnek meg-szerzésében, hogy a' meg-kivántató dolgokat azokból hoszfszas elmélkedések 's gondolkodások által ki-fejtegethesék.

Fridrik.

Az egész emberi böltsefségnek summáját, melly nélkül szükölködik az ember a' böl dog életre, igen kevésre lehet alkalmasan szorítani. Erre: Imádkozz és munkáلكodj; a' köz népnek elméjében a' Régieknek ezen mondását kellene bé-nyomni — és élj az-zal a' mid van, a' többit meg-mondaná Epicurus.

Voltaire.

Kételkedem, ha vallyon azok az Urak,
G 5 kik

kik ám' ott jönnek mi hozzánk, fognak-é
Felségednek gyönyörüségére lenni.

Fridrik.

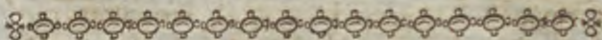
Kik hát azok?

Voltaire.

Azok két bóldogtalan levegő égben ha-
jókázók, Rozier és Romain.

Fridrik.

Leg-alább tesznek egy kis változást a' be-
széllgetésben.

TIZENÖTÖDIK JELENÉS.

Az Elébbeniek. ROZIER és ROMAIN.

Meg-engedi-é Felséged, hogy közelebb
jöhefsünk?

Fridrik.

Kedves dolog leszsz előttem véletek be-
széllgetni, és be sajnálom, hogy a' Ti leve-
gő égben való hajókázástokban nem volta-
tok olly szerentsések, mint a' Ti más Tár-
saitok.

Rozier

Rozier.

Felséges Uram! igen sok környül-állások gyüllöttek egy rakásra, mellyek a' mi próbáknak szerentsétlen ki-menetelt okoztanak; a' mi szerentsétlenségünk hát sokaknak tanúságokra szolgált, hogy e' dologgal nagyobb előre való vigyázással és gondoskodással bánjanak.

Fridrik.

Valameddig ez a' mesterség elébb nem vitetődik, mint eddig, mind addig ebből semmi különös hasznot nem látok harámlani az emberi társaságokra — de ha egyszer a' levegő égben járó hajóknak helyes igazgatásának módját ki-találhatnák, a' melly mindazonáltal csak nem tellyes lehetetlenségnek látszik; — annakutánna igen-is lehetne a' szelek' szárnyain járó hajókat bizonyos hasznonra fordítani.

Rozier.

Meg-engedi Felséged, hogy én egészen kétségben nem hozom annak lehetséges voltát, hogy még végtére az égben járó hajónak az ember akaratja szerint való igazgatásának módját valósággal ki-fogják találni — Igaz ugyan, hogy a' levegő égben támadó szelek és alkalmatlan zürzavarok ennek az igyekezetnek véghetetlen nehézsége-

ségeket vetnek eleiben — De mivel már a' Világ olly sokra mentt a' természetnek tudományában, és naponként többre-többre megyen, nagy reménységünk lehet, hogy végezetre ezeket a' nehézségeket-is meggyözi.

F r i d r i k.

Azon közben ezzel a' hajóval tsak úgyis, a' mint ma el-vagyon készítve, talám a' hadakozó időkben lehetne hasznosan élni, és azzal némelly várakban vagy mezfize lévő katonai sereghez tetettetni szokott tudósítáfoknak bátorságofabb el-vitelekre szolgálni — mindazáltal annak a' hajósnak már a' maga mesterségében olly jártas költésnek kellene lenni, mint a' mitsodás Blanchard — Ez a' hadakozásban való hofzfas munkákat mindenkor meg-rövidítené.

R o z i e r.

Sokszor gondolkodtam én arról Felséges Uram! miért hogy a' mi Hatalmafságaink ezen a' mesterségen jobban nem kapnak, ollyakat mint Blanchard szolgálatjokra felnem vesznek — és valamint Felséged a' Lovas Seregeknek ágyuikat rendelte, úgy az Aëroftaticának-is Oskolát fundálnának, és abban az ő Indzsinerjeiket bizonyos most lehetséges tökéletességre taníttatnák — Ez a' fel-tétel első tekintettel talám nevetés-
ges-

gesnek látszik, de a' következése meg-mutatná, hogy ez a' Plánum a' fel-tett véget elérné.

F r i d r i k.

Ez a' Plánum nem egészen képtelen; ki tudja még jövődöben mi lesz belöle?

R o z i e r.

Épen arra a' végre lehetne ezzel a' hajóval-is élni a' hadakozásban, hogy az ellenségnek fekvéseit és rendeléseit helyesebben lehetne meg-szemlélni.

F r i d r i k.

Helyes — De az ellenkező rész-is természet szerint ugyan ezzel az eszközzel élne.

R o z i e r.

Engedje-meg Felséged ezt hoznom-ki belöle, hogy épen ez által, mivel mind a' két rész egymást helyesebben ki-szemlélhetné, és sok igyekezeteit, mitsoda állapotban volnának, előre által-láthatná, így a' hadakozásnak-is annál hamarébb vége lenne, és a' békeesség ismét hamar helyre állittatnék — Már csak ez a' tziel-is megérdemlé, hogy a' nagy Méltóságok ezen az új mesterségen valamivel jobban kapnának — és azt a' magok Tartományaiknak békeességekre fordítanak.

Frid-

Fridrik.

A' te tanátsaid és gondolataid méltók az hallgatásra, és még ötven esztendőknék elforgások alatt valamikor ismét fogunk róla beszéllgetni — mennyire mehetnek azzal a' felső Világon — Itt semmi próbát nem tehetünk.

Rozier.

Fájdalom! — a' felső Világon-is a' természeti tudománynak öregbítésére tartozó ez és más próbákat olly kevésbé segítik, hogy ez az emberi nemzetnek közönséges javára olly hasznos tudomány tsak lassú lépésekkel mehet elől — A' próba-tételek tsak a' természet vizsgálóknak keskeny határok közé szorított tehetségekre bizattattak, azért-is tsak lassan mehet elébb — Az egy Anglia tselekedett valamit a' természeti tudománynak boldogítására — Európának több részeiben pedig azt igen kevésre be-tsülték.

Fridrik.

Kérjük ez iránt az Igazgatót, hogy az ő igazgatásra és a' polgári társaságokra tartozó foglalatofságai között kiváltképen a' bizonytalan le-rajzolásoknak kedvezzen — Az embernek annyi baja van mindenkor a' valóságofabb és bizonyofabb találmányoknak

nak végben vitélével, hogy az ilyenek számban se jönek.

Rozier.

Azon közben olly fok fel-talált jeles dolgoknak, mellyekkel már most birnak, a kevés segítség és bódogítás miatt tökéletlenül és haszontalanúl kell maradni — Itt én tsak ama' nagy hasznú találmányról, a' menny-követ el-húzó eszközzől gondolodom: — melly kevés hasznát vették még annak! Úgy kellene meg-gondolni, hogy egy Városban se lenne többé valamelly szemben ötlő épület, a' melly azzal ne volna fel-ékesítve. — De ám' ott jönek egynehány Urak Felséges Uram! a' kik mindjárt más ellen-vetésekét fognak elől hozni.

Voltaire.

A' mint látom az Ádám az ő három fiaival, és Noé az ő három fiaival, és bizonyosan Ábrahám, Isák és Jákób-is hátul közöttök vagynak.

F r i d r i k.

Jól gondolám hát én, hogy azok az igaz Pátriárkák lehetnek. Voltaire! botsásd tsak egy kevésbé hozzám közelebb Mófeft.

TIZENHATODIK JELENÉS.

Az Elébbeniek. ADÁM, NOÉ, a' több
Patriárkák.

Fridrik.

Jó szerentsével — jó szerentsével — ked-
ves Barátaim, és a' meg-aggott régiség-
nek gyökeres Attyai.

Ádám.

Az egész Elifium a' Nagy Fridriknek ide
lett érkezéséről beszéll, és így mi-is ide
jöttünk, hogy a' mi tiszteletünket meg-
mutassuk.

Noé.

Az Úr ajándékozzon-meg Téged a' Lé-
leknek nyugodalmával és meg-elégedésével,
mellyel itt az Elifiumban birnak minden
Nagy Lelkek.

Ábrahám.

És mindenkor örvendeztesse-meg Téged
a' Te Országodnak virágzó állapotja felől
a'

a' felső Világról érkező jó és szerentsés hírekkel.

F r i d r i k.

Ezek olly kívánságok, mellyek illy Férjfiaknak, minémüek Ti vagytok szívekből származhatnak. — Így hát Ti vagytok itt az Elifiumban a' leg-régiebb, és ennek első lakosai.

Á d á m.

Azt nehéz meg-állítani, óh Nagy Király! leg-alább az én érkezésemmel itt már többeket-is találtam az én fiamnak Ábelnek társaságában.

F r i d r i k.

Így hát az az elő-számlálás, mellyet Móses nekünk hagyott, nem eléggé rendes és bizonyos volna, midőn ő az embereknek Históriáját Ádámon kezdette.

M ó s e s.

Azért mindazonáltal az én Históriámat nem lehet meg-vetni Felséges Uram — én az én Írásaimban azokat a' dolgokat jegyzettem-fel, mellyek egymásnak szájról szájra adattattanak által, és a' mellyeket akkor beszélttenek, és azokat, mellyeket a' Böltsék és Mágusok akkor a' titkokból meg-

örzötnének — Tsak a' teremtést engedjem énnekem elsőben valaki, azután azt-is meg-engedi, hogy elsőben egy pár embernek kellett lenni — már az akár Ádám, akár más lett légyen, a' mindazonáltal kétségbe nem hozhatja a' teremtésnek igazságát.

Voltaire.

Fel-téven kiváltképen édes Mófesem, hogy a' teremtést valaki meg-engedi, vagy hogy a' teremtés' Sytémájának szükségesképen kell lenni.

Mófes.

Hát ugyan ha a' teremtést meg-nem engednéd, miképen mutatnád-meg a' köz népnek az Istennek a' vallásra tartozó dolgokban való bé-folyását?

Fridrik.

Voltaire! ez oktató és tudománnyal tellyes intés; nyugodjunk-is meg benne.

Voltaire.

De még Mófesnek az ő Írásaiban annyi fok más beszédei vagynak, mellyek tellyes-séggel semmi hitelt nem érdemlenek, és fokak olly különösek, hogy azokat senki ki-nem magyarázhatja, vagy tsak igaz emberi értelmet se találhat-fel benne.

Mófes

M ó s e s.

A' mint gondolom, már elegendőképen ki-magyaráztam, mi legyen az én Iráfaimnak summája, ha hát azokban a' mi időben e' vagy más dolog hihetetlennek tetszik, magoknak köszönhetik az Urak, hogy azoknak értelmét fel-nem találják, mivel egyes tzelra nem figyelmeznak — hasonlóképen sok dolgok egynehány esztendőök elmúlván, ismét hihetetlenekké lesznek, melyek a' máj Historikusoktól a' Fridrik' tselekedeteiről a' szorofs igazság szerint feljegyeztettek — és akkor tsuda dolog leszsz, a' mi itt egészen az ő illendő bölts Plánumaihoz képest természet szerint mentt véghez.

Rozier.

Az embereknek a' mesterségekben és tudományokban való esmértségek-is ismét úgy el-veszhet bizonyos történetek által, hogy jövendőben a' mi természetben felfedezett találmányaink valóságos tsudáknak fognak tartatni, és azokon álmélnkodni fognak.

Fridrik.

Hagyjuk-meg azért a' Pátriárkákat, és a' régi Világnak Iróit az ő méltóságokban.

Majd meg-tapasztaljuk, ha a' Móses' jövendölései igazak lesznek-é?

Nagy Wilhelm.

Örvendezz Fridrik! — ám' ott jönnek a' mi Házunknak Nagy Attyai, a' Hohentzoller Házból valók mi hozzánk — és a' mint látom, az ő Tárfaságokban vagyon I. Ottó-is, és Albrecht, a' ki erejérc nézve Medvének neveztetett.

TIZENHETEDIK JELENÉS.

FRIDRIK első Választó Fejedelem minden ő Követőivel. Az. Elébbeniek.

Fridrik Választó Fejedelem.

Utóljára mi-is szerentséfek vagyunk Nagy Fridrik, hogy Téged nálunk láthatunk — Mindnyáian itt vagyunk, kik néked az Országban Eleid voltunk — és egy sints közöttünk, a' ki a' Te Nagyságodhoz just tarthatna. — Itt van Johannes Marchio az én nagyobbik Fiam, a' kinek Bayreuth Fejedelmességet — itt van II. Fridrik Választó Fejedelem, a' kinek Marchio Electoralist,

list, — ez az Albrecht harmadik Fiam, a' kinek az Anspachi Fejedelmecséget; és az a' Fridericus Crassus negyedik Fiam, a' kinek Altmarkot és Prignitzet hagytam — Ezek mindnyájan renddel meg-esmértethetik Te veled magokat, és elő beszéllhetik a' magok viselt dolgaikat.

F r i d r i k.

Ezeknek a' jeles Fejedelmeknek rendiben bé-tellyesedik az én szívem vidámsággal, és egészlen által-jár engemet az örömeke-érzése, hogy mind ezeket közelebből meg-esmérhetem.

II. Fridrik Választó Fejedelem.

Igen helyes okon adattatott énnékem ez a' név *Vas-fogú Fridrik*, mivel az én szomszédaimat gyakran meg-harapdáltam, és a' mi Házunktól el-szakasztatott Tartományokat azzal ismét egygyesíteni igyekeztem — Neumarkot a' Német Rendektől újjobban vizsgálva szerzettem — Alsó Lusatia magát nekem fel-adta; de a' Tseh Országi Királynak nagyobb hatalma miatt annak tsak fél részét tarthattam-meg magamnál. Bizonyos voltam az én Mechlenburghoz és Pomerániához való örökösü jussom felől — de a' Tseh Országi Koronát, mellyet a' Papa nekem ajánlott, úgy Lengyel Országot-is meg-

vetettem. Midőn az én egygyetlen egy Fiam meg-hólt, által-adtam az igazgatáit az én Ötsémnek Albrechtnek, a' ki Anspachot birta, kit az ő serény vitézségére nézve Német Achillesnek neveztenek.

Albrecht Választó Fejedelem.

Én a' Norimbergai Burggrafftschaftsághoz tartozó Tartományokat öszve foglaltam, és az én Leányomnak a' Glogáui Hertzeggel való öszve házasítása által meg-nyertem, hogy a' Crosseni Hertzegség a' mi Házunknak engedődnék olly véggel, hogy a' Választó Fejedelmi méltóság az én nagyobbik Fiamé Jánosé lenne; a' második Fiamnak Fridriknek pedig adtam Anspachot, és 'Sigmondnak Bayreuthot.

János Választó Fejedelem.

Az én nevemhez Nagy és Cicero nevezet-is adtanak, talám az én testemnek természet-sége és ékesen szóllásom miatt — Az én Országomnak kezemhez való vételével mindenkor erősen szorgalmatoskodtam, a' tudományoknak és az én népem megvilágosításának bé-hozásán igyekeztem, és úgy készültem, hogy az Odera vize mellett lévő Frankfurtban Akadémiát építsek; de ez a' szándék elsőben az Fiam I. Joachim

chim által vitettetett véghez, a' ki nagy elméjére nézve Nestornak-is neveztetett.

I. Joachim Választó Fejedelem.

Én a' mesterségeknak és tudományoknak, mellyek akkor igen alá-való állapotban hevertének, barátja valék; az Evangelika Vallás-is az én időmben terjedett-ki az én Tartományaimban — jöllehet én azt, mint a' Vallásbéli dolgokban meg-eső minden újjításoknak ellensége, tellyességgel nem segítetttem. Az én igazgatásomnak ideje alatt hala-meg az utolsó Gróf Rupin, és az ő Grófságát a' mi Házunknak keze alá vettem: Az uralkodásban helyembe következett az én Fiam II. Joachim, és az én leg-kissebbik Fiamnak János Marchionak adtam Neumarckot, Cotbust és Crossent. Még az én igazgatásomnak ideje alatt történt, hogy a' Borussusoknak egy része mint örökös Hertzegség esne egy Hazánkából született Printznek, tudniillik Albrecht Marchionának, az Német Rendnek akkori Fő Mesterének, a' ki Achilles Albrecht Választó Fejedelemnek Unokája vala.

Wilhelm.

Fiam! itt látsz még a' mi Házunkból való egynehány más érdemes Fejedelmeket is. — Épen azt az Albrecht Marchiót, a'

ki az Evangelica Vallást a' maga új Hertzegségében bé-vitte, és a' Königsbergi Akadémiát fundálta — Itt az Anspachi Marchiót Georgius Piuft, a' ki a' Silesiai Hertzegséget Jägerndorfot magához vette — itt az ő atyafiát a' Bayreuthi Marchiót Albrechtet, a' ki Alcibiadesnek neveztetett, egy hadakozó Fejedelem vala, és őtet az uralkodásban követő Georgius Fridericust, és Albert Fridrik Hertzeget, ki az ő Attyát Albrechtet mint a' Borussufoknak Hertzegé követte.

II. Joachim.

Én voltam az első, ki az Evangelica Vallásra állottam, és azt a' mi Tartományainkban uralkodva tettem. — Midőn Albrecht a' Burgus Hertzeg, meghala, és az ő Fia az Hertzegségen kívül a' Lengyel Országi Investiturát megtartotta, úgy lett az, hogy ez alkalmatossággal magának az én maradékaimmal egygyütt hasonló Investiturát szerzettem — Engemet az igazgatásban követett az én Fiam Johannes Georgius.

Johannes Georgius.

Midőn Johannes Marchio, a' ki Neumárckot birta, még uralkodásomba meghala, ezt a' Tartományt úgy tettem egygyé Cur-
lan-

landiának több részeivel. Successorom volt Joachim Fridrik, ki már egynehány esztendőktől fogva Magdeburgi Érsek vala.

Joachim Fridrik.

A' Franconiai Márchiónak Georgius Fridericusnak halála által nekem estenek nem tsak az ott lévő egyben foglaltt Tartományok, hanem ismét a' Jägerndorfi Hertzegség is — de én azokat ismét részekre osztottam, és az én ötsémnek Christiánnak adtam Bayreuthot, és a' másíknak Joachimus Ernestusnak Anspachot — Az én második Fiamnak Johannes Georgiusnak pedig a' Jägerndorfi Hertzegséget — Fundáltam nagyobb Oskolat-is Joachimsthálban, a' melly azután Berlinhez ragasztatott. Engemet követett az igazgatásban az én Fiam Johannes Sigismundus.

Johannes Sigismundus.

Albrecht Fridrik a' Borussiai Hertzeg meghalván, úgy jutottam-el a' Borussiai Hertzegségnek birására és igazgatására. Midőn Iulichnak, Cliviának és Bergának utolsó Hertzegé-is meghala, ahoz való jufomat megmutattam az én Feleségem után, a' ki ennek a' Hertzegnek legnagyobbik Nénnyének Leánya vala, — és öszve adván magamat a' Neuburgi Palatinatusi Gróf-

fal, ezeket a' Tartományokat el-foglaltam, az honnan utóljára nékem maradt a' Cliviai Hertzegség, és a' Márkiai és Ravensbergi Grófság. Utánnam következett a' Fiam Georgius Wilhelmus, de a' ki szerentsétebb vala. —

Georgius Wilhelmus.

Nem tsak szerentsétebb Atyám! hanem egészlen szerentsétebb valék — Noha énnékem semmi részem nem vala az Harmintz esztendőig tartott hadakozásban, még-is az én Országom el-pusztított, mivel nem vala alkalmas Hadi-Vezérem, és az én Tartományomnak árulkodó igazgatójához Schwartzenberg Grófhhoz jobban biztam mint sem kellett volna. — Az hadakozás, éhség és pestis az én jobbágyaimnak végső veszedelmekre öszve esküdtenek. — Az én Westfáliai Tartományaimnak birtokában a' Spanyoloktól és Hollandusoktól meg-haborítottam, Borussia a' Schwédtől és Lengyeltől pusztított; a' Pomeraniai Hertzegék meg-hóltanak, és az engem néző örökséget birtokom alá nem vehettem, és azt a' Schwédek el-vették. — Velem egygyütt az én Atyámiai-is szerentsétebbek voltak — Johannes Georgius Jägendorfi Márchiótól a' Tsászar az ő Hertzegségét el-ragadta — az én Atyám

Öttse

Öttse Christianus Wilhelmus Marchio, a' ki a' Magdeburgi Püspökséget igazgatta, azt is elvesztette — és a' Város elpusztított. De felejtkezzünk-el ezekről a' boldogtalan idökröl. Az én Fiam a' Nagy Fridrik Wilhelm valamivel jobbat beszéllhet.

Nagy Wilhelm.

Igaz, hogy én reám sok baj és munka maradott, hogy az én mindenéből kiüresített Tartományaimat meg-újítsam, mellyben apródonként szerentséfen-is előmentem, és a' Westfáliai Békeség által a' kárvallásnak alkalmas helyre hozását megnyertem. Mert ha szintén az egész felső Pomerániát és Rügen szigetét, és az alsó Pomerániának Stetin és más Városait a' Schwédnek engedni kénytelenítettém-is, de csak ugyan Pomerániának több részeit megtartottam; és a' Halberstadi, Mindenii, Camini Püspökségek, és a' Magdeburgi Érsekség, a' Saxoniai Hertzegnek Augustusnak halála után, a' ki akkor azokat bírta vala, mint Világi Fejedelemségek, a' Hohensteini Gróffsággal egygyütt nékem adattartanak. Ezután abban szorgalmatoskodtam, hogy az én Tartományaimban a' jövedelmek felöl való és Hadi rendeléseket jobb lábra állítanám. — Annakutánna csak hamar a' Schwéd — Lengyel hadakozásban

ban elegyedtem, és Warschauban a' Lengyelekkel való fel-tételemnek azt a' hasznát vettem, hogy a' Bőrussiai Hertzegség ennekutánna a' Lengyelektől egészfizlen függés nélkül való légyen — Akkor az egygyesült Belgium-is a' Frantziaktól igen meg-nyomattatott — egy hadi sereggel nékiek segítségére mentem, és őket megszabadítottam — A' Schwédek ellen Ferbellinnél szerentsés voltam, őket Marchio Electoralisból ki-hajtottam, az ő egészfiz részeket Pomerániában el-vettem, és Bőrussiából ki-kergettem — mindazáltal el-hagyattatván minden szövetséges társaimtól az én foglalásaimat egészfizlen meg-nem tarthattam, és így a' Schwyédnek mindent visszsa adni kéntelenítetttem — Némelly Silésiai Fejedelemségéért tett törvényes kívánságomért, a' Tsászári udvartól, a' Swibusi kerületet kaptam. Midön hát az én Tartományaimban a' tsendesség és békeesség ismét helyre állittatott, azoknak nagyobb öregbítésére-is tellyes tehetségem szerint igyekeztem — A' Sprée vizéből az Ode-rában egy víz-árkot vonattam — a' Postákat Tartományaimban fel-allítottam — és azokat újj lakosokkal bé-ültetni igyekeztem — E' tzélomban igen-is bóldogúltam a' Protestánfoknak Frantzia Országból lett ki-üzet-tetések által, 20000 Frantziaknál többen tele-

telepedvén-meg az én Országomban a' mesterségeket, kézi munkákat es Fabrikákat igen nagyra vitték — Duisburgban-is Univerzitást állítottam — A' Berliini Bibliothécát fundáltam, és magam után az Országot a' Fiamnak I. Fridrik választó Fejedelemlnek szép rendben hagytam.

I. *Fridrik.*

Midőn a' mi Házunknak hatalma és méltósága allandóan meg-fundáltatott, elvégeztem magamban, hogy magamnak Királyi Titulust vegyek, és e' név alatt uralkodtam: Első Fridrik Borussiai Király. Első esztendeimben a' Tsászártól a' Frántziak ellen való segítségre hivattattam, és azt két ütközetben ugyan valójában-is véghez vittem a' Tsászárnak a' Swibusi kerületet-is visszsa adtam — ellenben az én birodalmaim-is új nevedéft vettének, Helvétziai Neuburgi Fejedelemség, Westfáliában a' Techenburgi Grófság, és más egynehány Tartományok által. — Hálában Univerzitást fundáltam, Berlinbe pedig Tudományoknak Akadémiáját. Az én Fiam I. Fridrik Wilhelm követett engem' az igazgatásban.

I. *Fridrik Wilhelm.*

Eleinten mindjárt a' Schwéd ellen való hadakozásban elegendtem, és végre magamat

mat azzal gyönyörködtettem, hogy attól az Országtól Pomerániának azt a' részit, melly vagyon az Odera és Penne vizei között: el-vettem — Ezután az Imperiumi hadi sereghez számos segítséget küldöttem, melly a' Frantziák ellen állittatott-ki. Fő gondom vólt az én hadi seregeimnek öregbítésére és Tartományaimnak népesítésére, a' mellyet igen segített a' Protestánsoknak Szaltzburgi Tartományból lett ki-hajtatottak — Wilhelm Királynak Oraniai örökjéből Meursia Luiga és más bizonyos Tartományok nékem jutottanak, és azután a' Limburgi Dominium-is — Én a' korona örökösnek magam után hagytam II. Fridriket, a' két most nálunk látunk, 80000 Férfiakból álló hadi sereget, és jó forma kintset.

I. Fridrik Választó Fejedelem.

Most hát Nagy Fridrik! végezd-el a' mi Há-zunknak Hístóriáját a' Te olly híres igazgató-sod alatt — Hadd halljuk a' Te szádból azokat a' tselekedetek és tsudálkozásra méltó dolgokat, mellyeket Te véghez vittél.

Nagy Wilhelm.

Az én Fiam tsak a' Ti kedves érkezés-tek előtt beszélette-le a' maga Hístóriá-ját, de bizonyyára igen röviden és nagy emberséggel.

Frid-

Fridrik.

Ennekutánna eleget teszek a' Ti kívánságtoknak — De ám' ott jő, ha nem hibázom maga Minós.

Nagy Wilhelm.

Igen-is ő az ő egész Udvari népével; be különös meg-jelenés.

TIZENNYÓLTZADIK JELENÉS.

MINÓS. Az Elébbeniek.

Minós.

Hát Nagy Király miként elégszel-meg a' Te Elifiumban való bé-fogadtatásodal?

Fridrik.

Az én előttem olly hízelkedéssel tellyesnek látszik, hogy azt kívánám jobban meg-érdemleni.

I. Fridrik Választó Fejedelem.

Épen most kértük ötet arra, hogy az
 ő

ő nevezetes viselt dolgokkal tellyes igazgatását beüzelle-le előttünk.

M i n ó s.

Azt hogy tselekedje, az emberség nékie nem engedi! Halgafsatok én reám érdemes arnyékok! — én majd előttökben adom az egygyetlen egy Fridriknek képit és Históriáját, a' melly mindeneket magában foglal, de meg-is ötet magát elégségesképen ki-nem fogja fejezni.

„ Minden nemzettségeknék Krónikái és Históriái mutathatnak nagy és a' vitéz ferjfiakat — de egygyet sem ollyat, a' ki az egygyetlen egy Fridrikhez hasonló lehetne! az ő nagy bátorsága és nemes elméje az Igazgatóban meg kivántató minden virtufokat nagyra emeltének ő benne — az ő jósága és kegyelmessége, az ő alázatofsága, az ő emberekhez való szereteti, az ő mind a' szerentsés, mind a' szerentsetlen állapotokba való maga mérseklése — az ő magát meg-tartóztató és együgyü élete' módjában való takarékosága, az ő sem egy, se más részre nem hajló szive — nékie mint Királynak azt szerzettek, hogy minden idejében éltt Királyok előtt tsudának tartatnék — Az ő magános életében egy hív barát, és mulattságra való társ vala. “

„ A' ”

„ A' hadi mesterességben ötödik sarki utól nem érte, és azt a' tökéletességnek igen nagy gráditsára vitte. Az ő seregeinek kézfűletti, és az ő erejeknek valamire való fordítása, az ahoz értőknek szemek előtt mindenkor tsudának tartatott. — Ez által végezett-el olly szerentséfen négy nevezetes hadakozásfokat — Az első hadakozásban két győzedelmes ütközetet tett, és az ő Házának Silesiát és Glatzot szerzette — A' másodikban mind az három ütközetben győzedelmeskedett, és az ő nyert Tartományait meg-erősítette. Az harmadik hét esztendeig tartott hadakozásban, mellyben Austriának, Oroszszal, Frantziával, Schwéddel, és nagyobb részint a' Német Fejedelmekkel egygyesültt hatalma ellen hadakozván kilentz fő ütközeteket megnyert. — Az ő meg-győzhetetlen bátorsága, ki-mérhetetlen elméje ebben az iszonyú hadakozásban mindenkor újabb segítő elzközöket talált, és azt a' Hubertsburgi ditsöséséges börtsefésséggel el-végezte. A' negyedik hartz, mellyet Bavarai Successio végett, a' maga hasznának keresése nélkül el-kezdett, már a' második esztendőben ütközet nélkül el-végeztetett. — A' melly az ő általa igen nagy grádits-
 ra vittetett hadakozás mesterességének kö-
 vetkezése — a' melly által ő léssen min-
 den-

den-féle nemzettségeknek Históriaiban az örökké való tsudákozásnak tzelja. “

„ Mint a' közönséges Tárfaságnak igazgatásához tudó ember mindeneket fellyül haladott, valakik eddig ő előtte vóltanak, és véle egy időben éltenek; — az ő böltségsége által nyerte azt, hogy a' leg-hataltalmozabb Országoknak titkos házaikban-is valósággal bé-látna — és Európa a' maga tsendes állapotját az ő bölts Maximájának köszönhetette — Az ő életének késő estvéje felé vitte még tökéletességre a' Nemes Fejedelmek között való szövetséget, a' melly az ő Politikájának egy nemes remek munkája. “

„ Ő az ő Tartományainak és népeinek édes Attya vala, a' mezőt mindenütt építette, lakosokkal bé-ültette, újj Városokat épített, és újj polgárokkal meg-szállította — milliomokat osztott-ki azok között, kik az ő segítségé nélkül szükölködtenek. Ő az hadakozásokat úgy folytatta, hogy sem a' maga népit újj adóval nem terhelte, se közönséges adófságot nem tsinált: — tsudákozásra méltó kintset gyűjtött — és az ő népének mindenütt boldogítója vólt. “

„ Ő

„ Ő a' Tudományoknak nagy értője és elő-mozdítója vala, betsülte azokat — igyekezett a' meg-világosításra, és hogy a' gondolkodásban és írásban való szabadságot a' maga népe között elő vinné — Sok mesterségekben és tudományokban maga vala a' Mester. — Az ő Házának Históriaját Frantzia nyelven le-írta, melly iránt szintén úgy, mint a' Frantzia Tudósok iránt kíváltképen való különös szeretettel vifeltetett. Ő a' Törvénynek és igazságnak igen buzgó barátja és óltalmazója vala — a' maga Királyi székinék erőssége — és az ő általa ki-adattatott Törvénynek rendit a' leg-bőltsebb Fejedelmek-is magoknak mustraúl választották. “

„ Ő az, a' ki a' Brandeburgiai Háznak hatalmát a' ditsőségnek leg-felsőbb póltzára fel-vitte, és az ő Birodalmainak szerentsés ki-szélesítettések által, Silésiával, Napkeleti Frisiával és Boruffsiával annak mostani virágzó állapotjának fényeskedő Epochájára fel-emelte — Tisztességgel, ditsőséggel, fényességgel és hatalommal környül vétettetvén e' Világot el-hagyta — a' melly e' mái napig-is borzad és kesereg az ő elmenetelin. “

Örvendezetek Önécie Ti árnyékok! és az egygyetlen egy Fridriket úgy esmérjétek, mint az Elifiumnak Királyát, es Uralkodóját.

Békeféség néki az egygyetlen egy Fridriknek!

Békeféség az ő utánna Országiónak II. Fridrik Wilhelmnek!

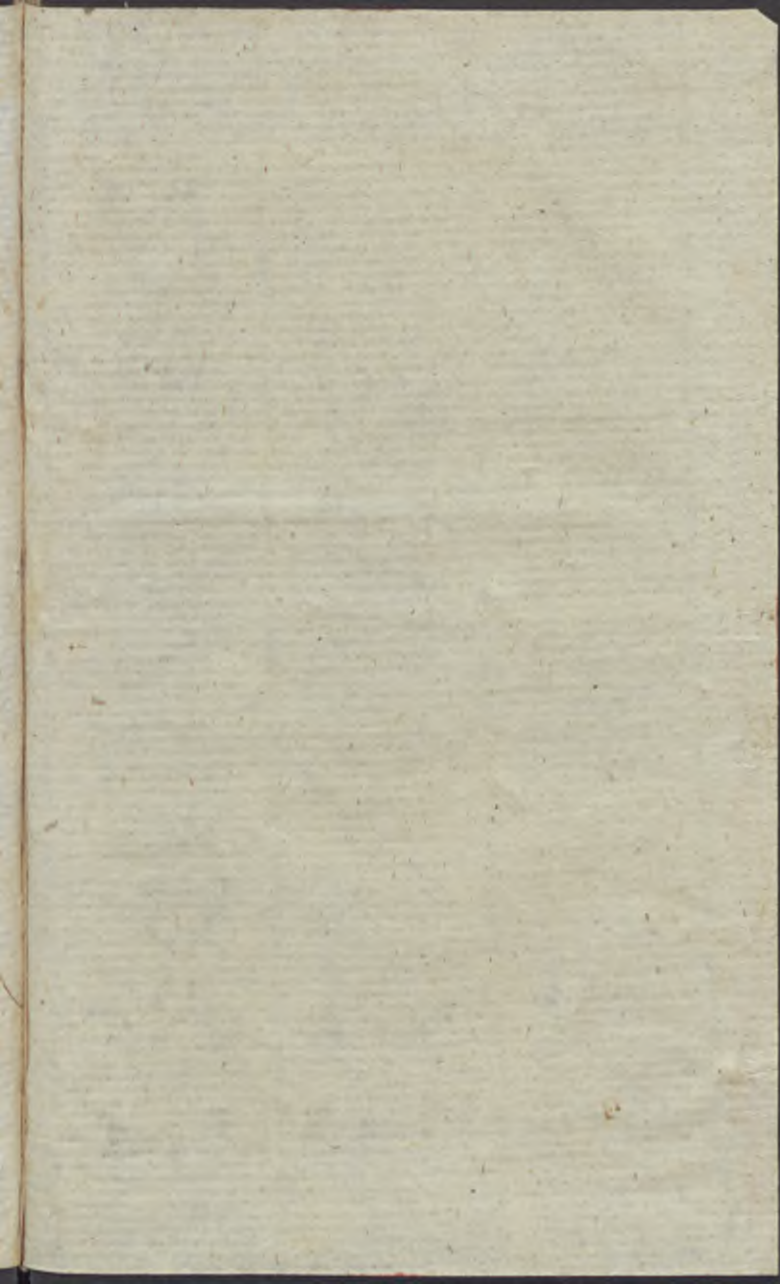
Békeféség a' Brandeburgiai Háznak!

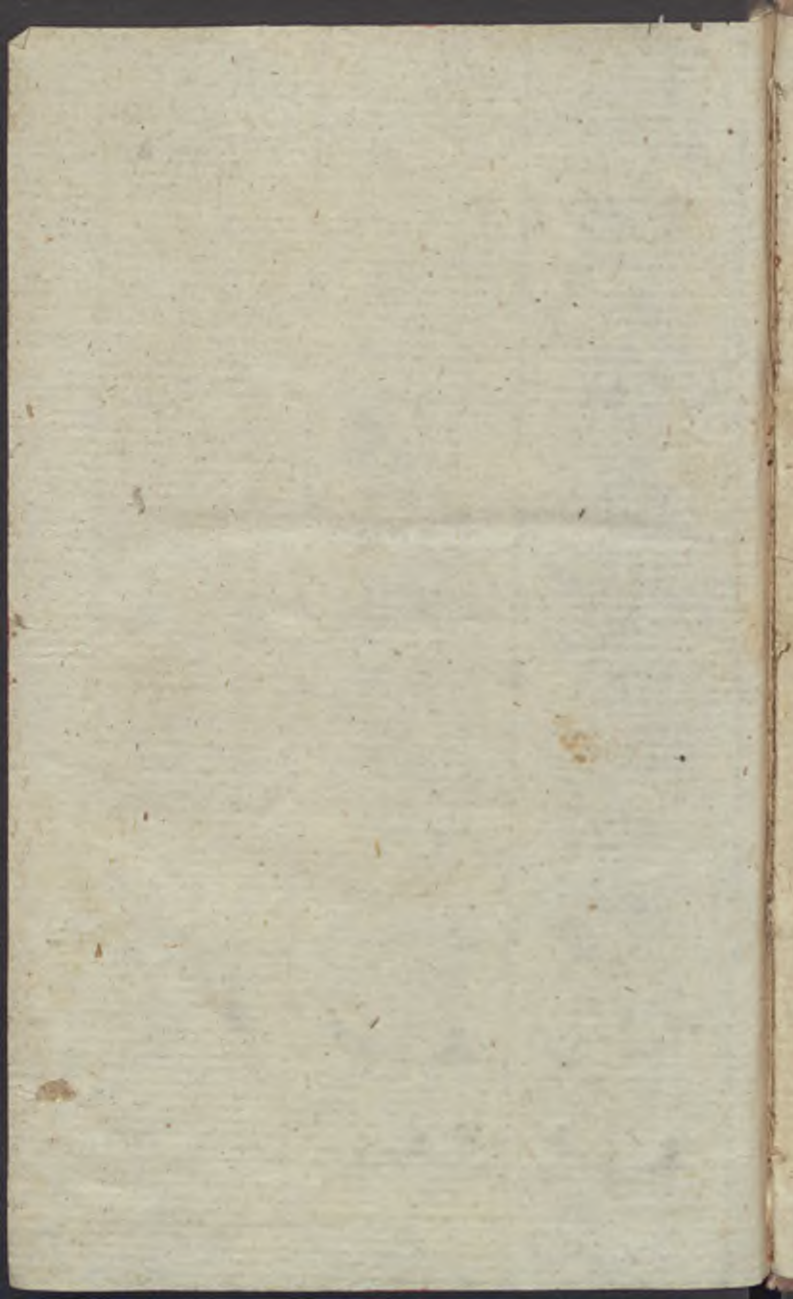

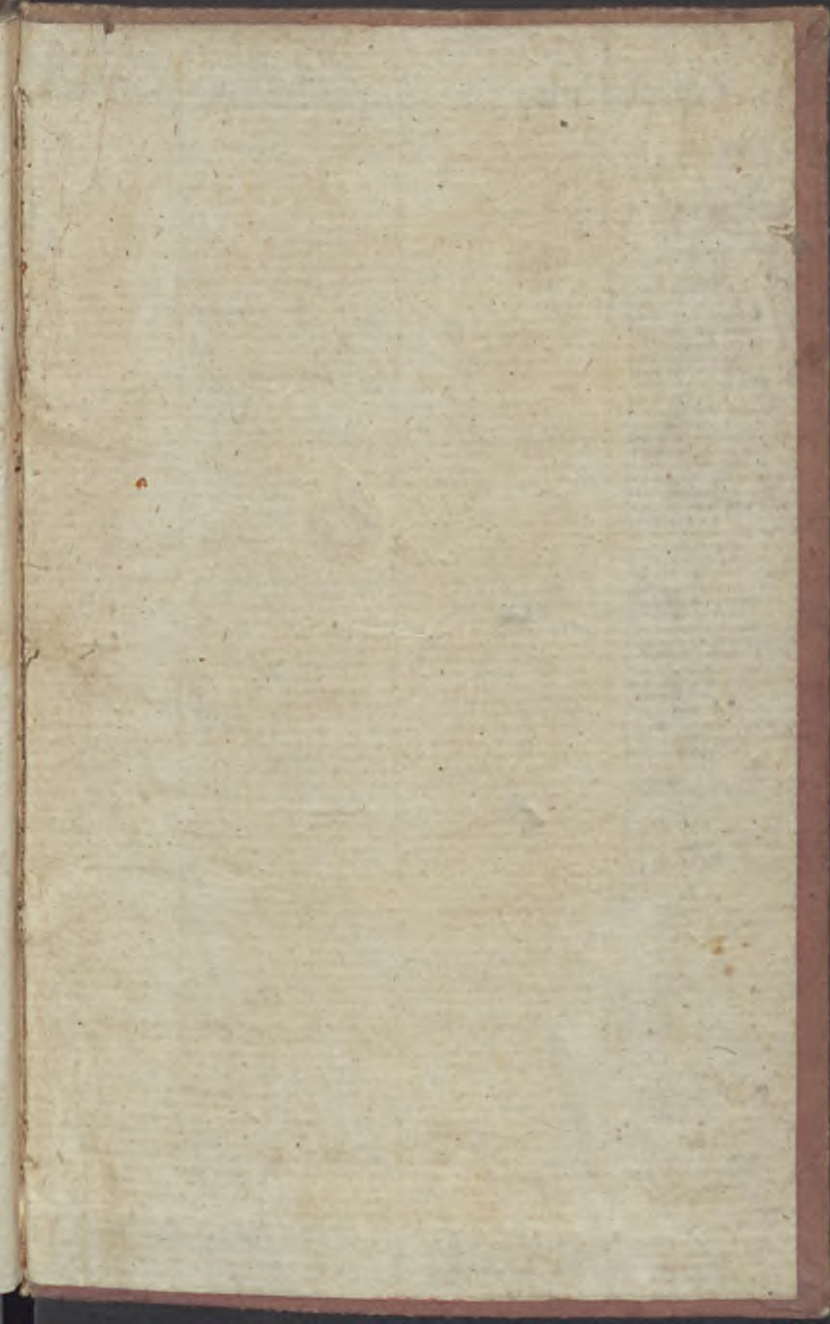
DEBRECENI EGYETEM KÖNYVTÁR

Lelt.

525-1956

758509